

Міністерство освіти і науки України

Український католицький університет

Факультет суспільних наук

Кафедра соціології

Дипломна робота на тему:

«Студентська освітня міграція з сучасної України в Польщу»

Виконала студентка 4 курсу

бакалаврату за спеціальністю

«Соціологія», групи- ССО-17/Б

Смоляк Валерія Максимівна

Науковий керівний:

Доцент

кафедри соціології

Керівник соціологічної лабораторії

Козлова Інга

Львів 2021

Вступ...	03
Розділ I. . Огляд ключових концепцій міграції...	08
1.1 Огляд теоретичних напрацювань у галузі міжнародної міграції...	08
1.2 Студентська освітня міграція:теоретичний огляд ...	16
Висновки до розділу I...	18
Розділ II. Студентська освітня міграція за кордон (досвід Польщі): результати емпіричного дослідження...	19
2.1 Чинники, що сприяли міграції молоді ...	19
2.2 Стратегій освітніх мігрантів ...	23
Висновки до розділу II...	26
Розділ III. Студентська освітня міграція за кордон (досвід Польщі): вплив пандемії ...	29
3.1 Чинники, що сприяли освітній міграції молоді в 2019 році, подальші плани (якісне дослідження) ...	31
3.2 Вплив пандемії на освітню міграцію. молоді до Польщі. Подальші плани ...	37
Висновки до розділу III...	44
Висновки...	46
Список використаної літератури та джерел	

Вступ

Сучасний етап глобалізації характеризується активізацією міжнародної міграції населення. Щороку кількість українців, які стають учасниками міграційних процесів, збільшується, серед них збільшується і кількість молоді. На сьогодні питання студентської міграції є однією із найактуальніших в Україні. Щороку українців, які навчаються за кордоном, стає все більше. Станом на 2015-2016 роки, згідно із дослідженням аналітичного центру CEDOS, [66 668 українців навчаються за кордоном, 2/3 цього приросту склали саме українці, які навчаються в польських університетах. Студенти є найактивнішою та найперспективнішою групою населення. Одними із найбільш успішних на перспективних країн для навчання серед українців є Польща, Австрія, Чехія, Німеччина, Сполучені Штати Америки. Політика цих держав спрямована на збільшення частки українських студентів. Таким чином, зараз відбувається конкуренція за кожного студента між українськими та закордонними вишами. Українського населення стає щороку все менше.](#)¹ Причинами цього є як і природне скорочення, так і масові виїзди за кордон. Дана ситуація із масовою міграцією українських студентів може негативно вплинути на економіку України, оскільки мігрує, переважно, прогресивна молодь, яка вбачає за кордоном більше можливостей та перспектив для майбутнього. Міжнародна міграція стала однією із найгостріших тем сьогодення. Її досліджувало чимало науковців, як зарубіжних, так і вітчизняних. Згадуючи зарубіжних вчених, чималий внесок у дослідження даного явища зробили М. Кіндлер, Р. Баубек (Rainer Bauböck), Е. Г. Равенштейн та ін.. Серед українських науковців, які займаються питанням міграції, варто пригадати О. В. Кислицину, О. А. Малиновську, О. Міхеєву, В. Середу, О. Ровенчак, В. В. Володько, О. Федюк, І. М. Прибиткова, І. М. Ключковська, Ю. В. Марусик, Л. І. Безтелесну, Л. К. Семів, Л. Жураковську.

¹ <https://cedos.org.ua/uk/articles/ukrainske-studentstvo-za-kordonom-dani-do-201718-navchalnoho-roku>

Актуальність дослідження визначила мету і завдання роботи.

2. Мета 1: Дослідити причини та мотиви освітньої студентської міграції та подальші плани української молоді, яка знаходиться на навчанні в Польщі.

3. Завдання дипломної роботи:

1. Визначити чинники, що спричиняють міграцію української молоді на навчання закордон.

2. Визначити, найбільш поширені міграційні стратегії української молоді (освітня міграція)

3. визначити, в який спосіб пандемія вплинула на освітню міграцію українських студентів до Польщі

4. Визначити, якими є подальші плани українських освітніх мігрантів у Польщі

4. Об'єкт дослідження

(за носієм проблеми) – українська молодь віком від 17 років, студенти польських ЗВО.

(за критерієм загальної проблеми) – освітня міграція

5. Предмет дослідження: причини, мотиви та подальші плани студентів з України, які навчаються за кордоном.

6. Теоретико-методологічні засади дослідження. Здійснено вторинний аналіз первинної бази даних дослідження “Виклики сучасної міграції: українська спільнота в Польщі”, яке було проведено в 2018-2019 роках, за сприяння і силами Українського Католицького Університету та аналіз глибинних інтерв'ю, зібраних в межах цього проєкту. Також було проведено

авторське якісне дослідження (методом глибинного напівструктурованого інтерв'ювання) зі студентами польських ВНЗ, які вступали під час пандемії (вступ 2020)

7. Гіпотези

Гіпотези до завдання 1:

1.1 до пандемії (2018 рік опитування)

1. Припускаємо, що бажання отримати диплом міжнародного зразка є однією із найголовніших причин, які сприяють освітній міграції української молоді до Польщі. Польські ВНЗ надають дипломи міжнародного зразку, які в подальшому надають змогу легшого, більш реального майбутнього працевлаштування.
2. Припускаємо, що бажання вдосконалити знання іноземних мов, шляхом постійного його використання в мовному середовищі, могло стати одним із чинників української студентської міграції.
3. Припускаємо, що можливість поєднувати навчання та роботу, маючи менші втрати із сторони переривання навчання чи створення додаткових перешкод для отримання освіти, здобувши вже стаж та отримуючи заробітну плату, є одним із чинників української студентської міграції.
4. Припускаємо, що студенти/студентки, які мають родичів в Польщі, більш схильні до вступу на навчання там, оскільки процес адаптації проходить швидше та легше в моральному плані.

Гіпотези до завдання 1+3:

1.2 на час пандемії (2020-2021 роки опитування)

5. Припускаємо, що для молоді, яка ставала студентами/студентками польських ВНЗ в час пандемії, одним із найголовніших чинників, що сприяли

освітній міграції стала нестабільна економічна ситуація в Україні та бажання виїхати ближче Європи.

6. Припускаємо, що для більшості студентів, які стали студентами польських ВНЗ, вступ до Польщі був запланований й раніше, й очевидно, що пандемія не стала важелем для зміни курсу.

7. Припускаємо, що студенти, які ставали освітніми мігрантами до пандемії мають більш чіткі плани на майбутнє, аніж ті, хто вступав в польські ВНЗ в 2020-2021 роках.

Гіпотези до завдання 2

8. Припускаємо, що для молоді, яка визначилась із планами на майбутнє, вступ до Польщі був запланованим ще в Україні, власне, й розглядався як один із платформ для подальшої міграції чи підґрунтям до залишитися в Польщі, без найближчого повернення в Україну на постійній основі.

9. Припускаємо, що українська молодь, яка ставала освітніми мігрантами, Польща розглядається, як країна - одну із сходинок, країну - платформу для міграції далі, так як більше впевнені в швидкому закінченню пандемії та можливість реалізувати потенціал за кордоном.

Гіпотези до завдання 4

10. Припускаємо, що як для студентів, які вступали до польських ВНЗ до пандемії, так і для тих, хто вступав в час пандемії, країною, де вони бачать найближче майбутнє, залишається Польща. Припускаємо, що така ситуація може бути зумовлена нестабільною економічною та політичною ситуаціями в Україні, тому найближчих 3-5 років більша частина української молоді бачить своє майбутнє в Польщі.

11. Припускаємо, що країнами, які розглядаються для подальшої міграції серед студентів, які вступали до ВНЗ до пандемії є країни Європи, Сполучені Штати Америки, а також Канада, в той час як студенти, які вступали в час

пандемії більше розглядають ближчі країни Європи (Німеччина, Італія, Іспанія). Таку ситуацію може спричинити нестабільна ситуація в світі.

Структура та обсяг дипломної роботи складається із вступу, трьох розділів, висновку. В роботі є перелік посилань, додатки. Робота викладена на 43 сторінках основного тексту.

Розділ І. Огляд ключових концепцій міграції.

1.1 Огляд напрацювань у галузі міжнародної міграції

Міжнародна міграція – складний процес, який характеризується переміщенням осіб із однієї країни в іншу. Серед передумов, які створили умови для появи міграційних явищ, виділяють передумови економічного характеру, передумови політичного характеру тощо. Існує чотири види міграції: внутрішня, зовнішня, маятникова та сезонна. Відомий російських соціолог, Владислав Іноземцев, виділив два історичних види міграції. Переселення кочових племен та народів, перший вид, не супроводжувався встановленням нових порядків, навпаки, мігранти (кочові племена та народи) асимілювались та втрачали власну ідентичність. На відміну від першого виду міграції, за Іноземцевим, другий вид міграції характеризувався асиміляцією не переселенців, а корінного населення. Другий вид міграції отримав назву зовнішня експансія зрілих соціальних систем. [6, с.2] XIX століття прийнято вважати точкою відліку міграції у відомій нам формі. Саме в цей час встановлюються кордони держав та міграція перетворюється не на звичайних рух населення, а на просторовий рух, що супроводжується перетином кордонів держав. На початку XX століття (1920 рік) було створено Верховний комісаріат для російських і вірменських біженців, що став однією із перших міжнародних організацій, що займались проблемами біженців. Під час та після Другої світової війни з'являється новий термін “імміграційне безумство”, що було викликано, перш за все, із складностями того періоду. Величезна частина людей була змушена шукати нові домівки, розпочинати нове, краще життя. Після Другої світової війни Європу покинуло 4,5 млн населення. [6,с.4] Найбільше людей мігрувало до Сполучених Штатів Америки, трішки менш популярними країнами для міграції виявились Канада, Аргентина, Бразилія, Венесуела, Австралія, Нова Зеландія. International Refugee Organization — IRO була створена 3 липня 1947 року.

Головним завданням організації було координувати заходи, які створювались на підтримку біженцям та допомагати розв'язувати проблеми та шукати шляхи подолання. Міжнародна організація з міграції (МОМ) була створена в 1951 році і функціонує й досі. Головними завданнями організації є регулювання міграції населення, надання можливостей для НДО та державних структур (організацій) обмінюватися досвідом з питанням міграційних процесів тощо. За даними ООН, з 1965 по 1990 рр. кількість людей, що переїхали із країн, же вони народились, сягнула 120 млн (попередньо – 75 млн) і лише 100 млн. осіб переїхали легально. Причинами стали економічні та соціально-політичні чинники. У 1990 році було прийнято Міжнародну конвенцію для захисту прав працюючих мігрантів та їхніх сімей. В конвенції проголошено захист прав для всіх є рівним, не залежно від статі, віку, релігії, кольору шкіри, походження тощо. За даними ЮНЕСКО, 37 тис. українських студентів навчаються за кордоном. Варто зазначити, що дослідження мають, зазвичай, не тільки глобальний характер, але також і місцевий, наприклад, дослідження однієї групи, країни чи місцевості. В 2017/2018 навчальному році, аналітичним центром CEDOS було проведено щорічне дослідження українського студентська за кордоном. [В ході дослідження було висунуто гіпотезу, яка пізніше підтвердилась даними, що чим складніший доступ до вищої освіти, чим вищий конкурс на вступі, тобто чим більші інтелектуальні зусилля треба докласти, тим більше виїзд особи за кордон з метою навчання буде пояснюватись пошуком більш якісної вищої освіти, ніж в Україні.](#)²Висунути гіпотезу, дослідниками питань міграції, було підтверджено і саме це підтвердження може допомогти при створенні прогнозів міграційних процесів на майбутнє та проектування нових досліджень.

Питанням міжнародної міграції займається багато науковців. Поділимо дослідників та дослідниць на два блоки: вітчизняних та закордонних. До

² <https://cedos.org.ua/uk/articles/ukrainske-studentstvo-za-kordonom-dani-do-201718-navchalnoho-roku>

першої групи науковців віднесемо наступних: О. В. Кислицина, О. А. Малиновська, О. Міхеєва, В. Середа, О. Ровенчак, В. В. Володько, О. Федюк, І. М. Прибиткова, І. М. Ключковська, Ю. В. Марусик, Л. І. Безтелесна, Л. К. Семів, Жураковська. До закордонних науковців відносимо: М. Кіндлер, Р. Баубек (Rainer Bauböck), Е. Г. Равенштейн.

Ольга Володимирівна Кислицина - кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародного менеджменту, працює у Київському національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана. Досліджує трудову міграцію.

Оксана Малиновська – українська дослідниця, яка зробила чималий вклад у розвиток соціології, особливо відома завдяки ґрунтовному аналізу розуміння міграції. [7] Дослідниця розглядає поняття «міграція» як територіальний рух. В межах свого аналізу науковця виділяє основні групи, залежно від масштабу, від найзагальнішого до найбільш звуженого. [8]

Оксана Міхеєва – українська дослідниця, доктор історичних наук, професорка кафедри соціології УКУ. В 2011 році вийшла друком її робота на тему: “Становлення та функціонування правоохоронних органів УСРР (1921—1928 рр.): історичні аспекти” [14] Пані Оксана досліджує питання міграції вже багато років. Так, наприклад, в 2018 році було проведено дослідження, яке пані Оксана ініціювала, на тему: “Виклики сучасної міграції: українська спільнота в Парижі”. За результатами дослідження було підтверджено, що трудова міграція є не єдиною причиною переїзду до інших країн. В 2019 році відбулось дослідження в Польщі, в якому пані Оксана теж брала участь, досліджуючи питання міграції українців за кордон. Також Оксана Міхеєва досліджує питання внутрішньо переміщених осіб (ВПО), що також є питанням міграції.

Вікторія Середа – українська соціологиня, кандидатка соціологічних наук. З 2011 по 2015 рр. в Центрі міської історії ЦСЄ керувала проектом

“Регіон, нація та інше: інтердисциплінарне та міжкультурне переосмислення України”.³ Організатор та учасник понад 30 соціологічних досліджень. Пані Вікторія член і засновниця Науково-дослідного центру “Жінка і суспільство”, Науково-дослідного центру “Суспільство прикордоння: Історія і сучасність”, член Соціологічної асоціації України. Досліджує міграцію, особливо займається питаннями міграції внутрішньо-переміщених осіб⁴.

Ольга Ровенчак – українська науковиця зі Львова. У 2017 році у Львові була випущена друком книга Ольги Ровенчак «Соціологія міграції. Міжнародні аспекти». [10] У книзі авторка досліджує міграцію, детально описуючи у чому полягає специфіка дослідження міграції в соціології, які проблеми досліджуються на різних рівнях наукового аналізу, які наукові методи використовуються для дослідження міграційних процесів, які є способи класифікації міграції та її види, тощо. [9,11]

Вікторія Володько – українська науковиця, дослідниця явища міграції. Пані Вікторія є співавторкою проекту досліджень української міграції до Польщі та Греції рееміграції мігрантів із досвідом проживання в цих країнах (2008 – 2010 роки). У 2015 році вийшла друком книга Вікторії Володько у співавторстві із Ольгою Ровенчак «Міжнародна міграція: теорія та практика». [3] У роботі досліджено якими є історико-теоретичні засади вивчення міжнародної міграції, які проблем та моделі адаптації мігрантів існують, особливу увагу зосереджено на видозміні та реалізації соціокультурних ідентичностей мігрантів.[4] У книзі також описані результати емпіричного дослідження особливостей організації сімейного життя українських мігранток та сімейний рольовий набір жінок із досвідом міграції до Польщі та Греції, оскільки саме цей аспект досліджувала Вікторія Володько.

³ <http://www.lvivcenter.org/uk/researchprojects/stgallenproject/>

⁴ <http://visnyk-psp.kpi.ua/article/view/33212/29790>

Олена Федюк – українська дослідниця, займається питаннями міграції українців. [17] Останні 15 років Олена працює над дослідженнями гендерних міграційних потоків. Зараз працює у Глазго.

Ірина Прибиткова - українська дослідниця, доктор економічних наук. В 2015 році було опубліковано статтю пані Ірини на тему: “Еволюція міської цивілізації і після міські форми розселення в Україні”. Досліджує питання внутрішньої міграції.⁵

Ірина Ключковська - українська науковиця, публіцистка. Пані Ірина є авторкою понад 80 наукових та навчальних праць. Пані Ірина є авторкою проектів під назвами «Відкриймо для України українську діаспору», «Назустріч новій хвилі» та «ДУДА». Досліджує трудову міграцію.

Юрій Марусик - український науковець, науковий співробітник Міжнародного інституту освіти. Автор низки напрацювань, співорганізатор досліджень міграції. У 2017 році опубліковано статтю пана Юрія на тему: “Міграційні настрої студентів крізь призму модернізації України (на прикладі НУ Львівська політехніка)”,⁶ в якій розкрито теоретичні особливості модернізації і постмодернізації . Досліджує питання студентської міграції української молоді.

Безтелесна Людмила Іванівна - українська науковиця, яка досліджує міграцію вже декілька років та є авторкою низки напрацювань в даній галузі [2]. У своїй праці “Академічна мобільність як інструмент реалізації стратегічного управління ресурсами” [1] науковиця розглядає міграцію із позиції інструмента реалізації управління людським капіталом.

Семів Людмила Казимирівна - українська дослідниця, доктор економічних наук, професор. У своїй роботі “Освітня міграція як фактор розвитку територіальних міграційних систем: національний та європейський

⁵ https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2015/01/92-104_no-1_vol-52_2015_UKR.pdf

⁶ <https://scholar.google.com.ua/scholar?oi=bibs&cluster=7306028521264737639&btnI=1&hl=uk>

аспект” , що вийшла друком в 2013 році, проаналізувала та спроектувала вплив освітньої міжнародної міграції на економічні системи. [12] В 2011 році пані Людмила опублікувала свою роботу на тему: «Регіональні особливості освітньої міграції», в якій дослідила проблему освітньої міграції української молоді. [13]

Людмила Жураковська - українська науковиця, авторка низки праць, присвячених проблемам міжнародної міграції. [6] У своїй роботі “Тенденції освітньої міграції в контексті глобалізації економічного розвитку” [5], що з’явилась в доступі в 2014 році, детально досліджує міграцію як процес, який щороку зазнає все більше змін. Глобалізація розглядається із двох сторін. З одного боку, завдяки процесу глобалізації збільшилися можливості залучення інтелектуальних ресурсів для окремих країн. З іншої сторони, варто зауважити, що країни із низьким і середнім доходами, складаючи більшість, відстають, перебувають у постійній конкуренції та залишаються під постійною загрозою. Міграція відіграє важливу роль в процесі глобалізації. Вона працює на благо розвинених країн, яким допомагає отримати інтелектуальні і трудові ресурси. В той же час, для менш розвинених країн, відомих також як країн-донорів, міграція сприяє пришвидшенню процесу старіння населення та загрожує економічній безпеці країн, оскільки “мізки” ідуть в розвинені країни. В своїй роботі Жураковська зазначає, що для того щоб покращити ситуацію необхідно створити механізм, який буде регулювати та адаптувати найшвидшим часом потреби розвитку на національному рівні.

Марта Кіндлер – польська дослідниця, яка займається питаннями міграції. Спільно із українською дослідницею Оленою Федюк випустила збірку статей «Ukrainian Migration to the European Union. Lessons from Migration Studies».[17] Дослідниці намагалися знайти відповіді на питання, чому українці ідуть за кордон, якими є причини, куди найбільше виїжджають, які труднощі там чекають, якою є специфіка досвіду жінок-

мігранток і чи можливо знайти вирішення проблеми масової міграції? [17] 17 квітня 2017 року Альона Ляшева, українська науковиця, дослідниця міської політичної економії, старший викладач кафедри соціології в Українському Католицькому Університеті, взяла інтерв'ю у Олени Федюк та Марти Кіндлер, дізнавшись багато важливих моментів, які піднімаються в роботі. Пані Марта у інтерв'ю особливу увагу акцентувала на сприйнятті міграції як процесу в цілому: "Уже давно говорять про міграцію в контексті мало не нової форми геноциду українського народу. Міграція сприймається як соціальна й національна драма."⁷

Райнер Баубек – австрійський соціолог, політолог та дослідник міграції. Баубек був президентом Австрійського товариства політичних наук з 2003 по 2005 рік. У 2006 році отримав європейську премію Латзіса. З 2013 року – член-кореспондент Австрійської академії наук. [15] Займається питаннями трудової міграції.

Ернест Равенштейн – німецько-англійський дослідник, який спеціалізувався на картографії. Його дослідження були, переважно, в картографії та історії географії. В розвиток соціології як науки, а також розвитку дослідження міграційних потоків, Ернест зробив чималий вклад. Ернест створив теорію міграції людей у 1880-х роках, яка все ще є основою сучасної теорії міграції. Теорії увійшли в історію соціології під назвою «Теорії Равенштейна». Основними положеннями науковець виділив наступні:

- Кожен міграційний потік генерує повернення або протиміграцію.
- Більшість мігрантів рухаються на невелику відстань.
- Мігранти, які рухаються на більшу відстань, як правило, обирають основні джерела економічної діяльності.

⁷ <https://commons.com.ua/uk/issledovatelnicy-migracii/>

- Міські жителі часто менш мігруючі, ніж жителі сільської місцевості.
- Сім'ї рідше роблять міжнародні кроки, ніж молоді.
- Більшість мігрантів - дорослі.
- Великі міста ростуть міграцією, а не природним приростом населення.
- Більш далекі мігранти - чоловіки.
- Більш далекі мігранти - це дорослі особи, а не сім'ї з дітьми.

Саме Ернест Равенштейн вперше використовує поняття «міграція» в науковому контексті, тим самим, вводить його в використання. Термін з'являється в його статті «Закони міграції» [16, с.196] У статті автор визначає тренди та масштаби міграції у Британії, виділяє основні чинники, що сприяють рішенню мігрувати та наводить власну класифікацію мігрантів.

1.2 Студентська освітня міграція: теоретичний огляд напрацювань

В другому підпункті першого розділу, ми проаналізуємо напрацювання, які вже є на тему студентської міграції за кордон.

Єгор Стадний – український дослідник, займається питаннями міграції. В 2019 році пан Єгор опублікував звіт дослідження на тему: “Українське студентство за кордоном: дані до 2017/18 навчального року”.⁸ Даний проект є одним із низки досліджень під керівництвом MOM (Міжнародна організація з міграції) та за підтримки аналітичного центру CEDOS. Аналітичний центр CEDOS проводить щорічний моніторинг кількості українців, які навчаються на денній формі навчання. Дослідження охопило 34 країни світу. В результаті отриманих даних, було визначено, що у 2013/2014 навчальному році за кордоном навчалися вже 47724 громадян України. В останній публікації звіту (2019 рік) було зазначено, що методологія зазнала змін в трьох країнах (Росії, Румунії та Бельгії). Щодо Росії було зазначено, що з 2017 року в дослідженнях будуть брати участь українські громадянки та громадян, які навчаються в російських ЗВО за бюджетними квотами. Ці квоти були створені урядом РФ, кількість значно збільшилась, після агресії Росії. Румунія тепер визначає своїх студентів не за громадянством, а за країною, де студентом було отримано середню освіту. Дані з Бельгії були ретроспективно оновлені та подаються тепер окремо для Фландрії та окремо для Валлонії.⁹ У зв’язку із отриманими даними, було створено прогнози на наступні роки. Одним із найважливішим прогнозом, який значно може вплинути на Україну, є те, що польські ВНЗ щороку будуть все більше працювати над політикою залучення української молоді до своїх університетів. Українська молодь складає 55% від усього іноземного

⁸ http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf

⁹ https://cedos.org.ua/system/articles/pdfvs/000/000/344/original/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B5_%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE_%D0%B7%D0%B0_%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC_%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D1%96_%D0%B4%D0%BE_2017-2018_%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83.pdf?1547909060

студентства в Польщі. Завдяки дослідженню, що було проведено в 2017/2018 навчальному році, була сформована гіпотеза, згідно з якою чим складніший доступ до вищої освіти, тим більшим буде виїзд українців за кордон з метою навчання.

28 січня 2020 року на сайті Українського Католицького Університету було опубліковано звіт соціологічного дослідження на тему: “Виклики сучасної міграції: українська спільнота в Польщі”.¹⁰ Це дослідження - другий етап проекту-дослідження української міграції. Власне, саме це дослідження української спільноти в Польщі, ми будемо аналізувати та більш детально розглядати в нашому наступному розділ

¹⁰ https://sociology.ucu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/02/UA_MIGR_TO_PL_2019.pdf

Висновки до розділу I

Отже, підводячи підсумки до першого розділу, визначаємо найголовніше. Міжнародна міграція – важлива характерна ознака сучасного процесу глобалізації. Щороку кількість українців, які мають бажання поїхати за кордон на короткотривалій чи довготривалій основі все більше. Кількість молоді, яка стає учасниками міграційних процесів, зростає, що в майбутньому може призвести до серйозних невідворотніх наслідків для України. Особливо гостро постає питання освітньої міграції української молоді. Чому українські студенти виявляють бажання отримати освіту закордоном? Якими є їх подальші плани? Чи бажать вони своє майбутнє в Україні? Саме на ці питання ми й хочемо знайти відповіді.

Питаннями міграції займається багато вітчизняних та зарубіжних науковців. Згадуючи зарубіжних вчених, чималий внесок у дослідження даного явища зробили М. Кіндлер, Р. Баубек (Rainer Bauböck), Е. Г. Равенштейн та ін.. Серед українських науковців, які займаються питанням міграції, варто пригадати Борщевського В. В., Якубовського С. О., Вавришук Н. Г., Горивенко Х. С., І. М. Прибиткова, І. М. Ключковська, Ю. В. Марусик. Через значне підвищення міграційних настроїв серед українців, щороку проводять все більше досліджень, які могли б допомогти у врегулюванні проблеми, що постає перед соціумом.

Завдяки дослідженню, що було проведено аналітичним центром CEDOS в 2017-2018 н.р.,¹¹ ми отримали результати, що українці для польськй вишів є надзвичайно стратегічно важливими, оскільки складають 55% іноземного студентства. Більшість із них, самостійно оплачують як навчання, так і проживання. Щодо прогнозів на майбутнє, аналізуючи отримані результати цього ж дослідження, було зроблено висновок, що з кожним роком польські вищі навчальні заклади будуть проводити ще більш активні рекрутаційні заходи в Україні, задля врівноваження показників або навіть наростання кількості української молоді, як студентів польських закладів освіти.

¹¹ <https://cedos.org.ua/uk/articles/ukrainske-studentstvo-za-kordonom-dani-do-201718-navchalnoho-roku>

Розділ II. Студентська освітня міграція закордон (досвід Польщі) :

результати емпіричного дослідження

2.1 Чинники, що сприяли міграції

Отже, в другому розділі нашої дипломної роботи ми будемо аналізувати результати дослідження “Виклики сучасної міграції: українська спільнота в Польщі”, яке є другим етапом дослідження міграційних процесів та було проведено в 2019 році.¹² Дослідження проводилось за допомогою триангуляції: кількісне опитування за допомогою стандартизованої анкети та глибинних напівструктурованих інтерв'ю віч-на-віч. Кількісне опитування проводилось трьома способами, а саме:

- опитування респондентів/респонденток віч-на-віч;
- самозаповнення анкет респондентами/респондентками у присутності інтерв'юера/інтерв'юерки;
- заповнення анкети онлайн.

Анкета кількісного дослідження містила в собі три основних блоки. Перший – біографічний. В перший блок входили питання, які стосувались міста походження, здобутої освіти, знання мови, працевлаштування тощо. Другий блок - адаптованість, основні проблеми та громадська активність. Третій блок питань – релігія та ставлення до Церкви. В третій блок входили питання, які безпосередньо стосувались конфесій, релігійних практик, сприйняття церкви. Польовий етап дослідження відбувся в березні 2019 року. Для проведення опитування було обрано 6 кластерів. До міст-опитування (кластерів) увійшли наступні міста: Варшава, Познань-Гнезно, Вроцлав, Краків, Люблін, Гданськ-Шецин. Дані міста були обрані для дослідження за принципом розміру української громади в них. Отримані анкети були

¹² https://sociology.ucu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/02/UA_MIGR_TO_PL_2019.pdf

перевірені на коректність заповнення опитувальників. До бази даних було внесено 3415 анкет (2835 за результатами заповнення паперових анкет, 580 – за результатами онлайнного інтерв'ювання). У кожному міста також передбачалось взяти по 10 глибинних інтерв'ю. Для глибинних інтерв'ю респондентів та респондентом відбирали методом «снігової кулі». Загалом було взято 61 інтерв'ю.

В нашій дипломній роботі досліджено молодь віком від 18 років, які є студентами і студентками польських ВНЗ. Для нас було необхідно дослідити чому молодь надала перевагу навчатися в вищих навчальних закладах Польщі, а не України? Якими є їх плани на майбутнє? Як склалось їх життя в Польщі? В ході нашого дослідження було висунуто низку гіпотез, які, проаналізувавши дані, допомогли нам знайти відповіді на питання, поставлені за мету нашої роботи.

Для дослідження була використана первинна база даних, в якій було відфільтровано молодь, яка навчається та поєднує навчання та роботу. Понад 90% опитаних зазначили, що перебувають у Польщі на легальній основі. 30,9% опитаних відповіли, що перебувають в Польщі з метою отримання освіти, а 61% відповіли, що перебувають в Польщі в мету працевлаштування. 31,9% респондентів відповіли, що вони планують назавжди залишитися в Польщі, а 14,7% планують мігрувати в іншу країну, так як Польща була для них першою сходинкою в їх міграційній драбині. Щороку міграційні настрої посилюються.

Студентки і студенти, які навчаються на старших курсах частіше поєднують навчання із роботою, оскільки вони вже більше звикли до життя за кордоном, більш адаптувались та мають більше часу, щоб працювати. Також, пошук роботи може бути одним із способів залишитися в Польщі. Нашим завданням було дослідити, чи впливає вік і стать на вид зайнятості? Для цього ми відібрали три змінних: «вік» - метрична шкала; «стать» - номінальна шкала; «вид зайнятості» - номінальна шкала. Щоб

проінтерпретувати дані було обрано дисперсійний аналіз, в якому залежною змінною є «вік» та «стать», а незалежною – «вид зайнятості».

Друга гіпотеза нашої дипломної роботи стосується бажання вдосконалення іноземних мов, шляхом постійного практичного використання. Таким чином, ми припускаємо, що бажання вдосконалити знання іноземних мов, могло стати одним із чинників української студентської міграції. Молодь, яка вчиться на старших курсах і родом з великих міст, володіє більшою кількістю іноземних мов, аніж молодь з менших міст та містечок. Причинами цього можуть стати те, що в великих містах знання іноземних мов є більше затребувано, більше можливостей для самого вивчення та покращення вже наявних знань. Одним із чинників міграції може бути бажання вдосконалити знання іноземних мов, які можуть стати допоміжним «важелем» при бажанні залишитися в Польщі чи мігрувати далі. Для того, щоб дослідити дане питання було обрано дисперсійний аналіз, оскільки для дослідження було взято дві змінні. А саме «якою мовою ви володієте?» та «з якого населеного пункту Ви». Досліджуємо «Чи впливає населений пункт, з якого походить студент/студентка, на володіння іноземними мовами?». Загалом було опитано 812 студентів та студентом з України. Проаналізувавши дані, ми можемо зробити висновок, що молодь, яка походила з більших міст володіє більшою кількістю іноземних мов. Щодо «найпопулярніших» іноземних мов, в топ-3 ввійшли: російська (97% опитаних), англійська (87%), польська (98%). Менша частина володіє німецькою, ще менше – французькою. В ході дослідження було також знайдено паралель між кількістю іноземних мов, якими володіє студент/студентка і їх планами на майбутнє. Відомо, що знання іноземних мов високо цінується за кордоном, відкриваючи все більше можливостей. Ті, хто відповідали про плани на майбутнє визначившись чи схилившись до конкретної відповіді, володіли більшою кількістю мов. Тобто, було досягнуто висновку, який підтвердила ситуація із українською молоддю в Польщі, що іноземна мова є одним із чинників, які допомагають українцям

при прийнятті рішень про міграцію, в особливості – освітній міграції. (див. Таблицю № 6)

Молодь, яка поєднує навчання та роботу, або є студентами / студентками перший курсів і наразі тільки навчається, але в найближчому майбутньому точно визначились, що будуть поєднувати роботу та навчання, щодо майбутніх планів надає перевагу залишитися в Польщі або спробувати свої сили в інших країнах. Молодь, яка тільки навчається і немає постійного місця роботи, більш вірогідно, відповідала, що ще не впевнені точно щодо своїх планів на майбутнє. Причинами цього можуть бути як відсутність робочого місця, яке може слугувати одним із причин для того, щоб залишитися, так і те, що на перших курсах не дуже ще замислюєшся над тим, як буде далі, оскільки ще попереду декілька років навчання. Для дослідження було обрано змінні «вид зайнятості» - номінальна шкала, «подальші плани» - номінальна шкала. Було проведено кореляційний аналіз «Чи впливає тип зайнятості на плани на майбутнє?». (див. Таблицю №7)

Отже, можемо зробити висновок, що існує сильна пряма залежність між видом зайнятості респондента/ки та його/її планами на майбутнє, $r=0,93$, $p<0,003$, $n=814$, тобто чим старший респондент/ка (поєднує навчання та роботу), тим впевненіше вони почуваються в своєму майбутньому, мають плани на найближчий час.

2.2 Стратегій освітніх мігрантів

Щоб дізнатися якими є подальші плани молоді із України, необхідно дослідити якими є їх стратегії. Зважаючи на те, що нами був проведений вторинний аналіз, результати якого показали нам, що всі гіпотези, які були висунуті на початку нашої дипломної роботи, були підтверджені. Щоб дізнатися якими є плани на майбутнє студентів і студенток із України, для аналізу було обрано зміни, які стосувались планів на майбутнє. Для більш ретельного аналізу було також проаналізовано змінні, які допомогли нам спрогнозувати наступні подальші плани. Такими питаннями-змінними виявились такі, як «наявність рідних в Польщі», «найвищий освітній рівень, здобутий в Україні» тощо. Деталізований опис вторинного аналізу наведено нище. Саме проаналізувавши їх ми змогли обрати найбільш популярні стратегії українських освітніх мігрантів. Серед найбільш популярних можна виділити наступні:

- о отримання освітнього рівня і повернення в Україну. Мотив освітньої міграції може полягати в тому, що студент/студентка може мати польське коріння, яке допомагає отримати карту поляка, відповідно отримати безкоштовну освіту в польських ВНЗ. Також, отримати освіту в Польщі може бути більш бюджетно, якщо порівняти із тим же рівнем освіти в Україні. Мотивом може також виступити бажання отримати диплом міжнародного зразку, який буде підтверджено та визнано за кордоном, відповідно буде вище цінуватися при пошуку роботи.
- о Здобуття освіти в Польщі може бути сходинкою до омріяної мети залишитися в Польщі для подальшого працевлаштування та життя.
- о Навчання в Польщі може бути кроком до подальшої міграції в інші країни. Освіта в польських ВНЗ значно дешевша, ніж в інших країнах ЄС, більшість дипломів мають міжнародне визнання, відповідно може бути гарною можливістю отримати не тільки гарну освіту, а й можливість мігрувати далі.

В ході нашого дослідження було висунуто три гіпотези, які, провівши аналізи та проінтерпретували дані, було спростовано або підтверджено.

Молодь, яка має рідних в Польщі, більш схильна залишитися в країні на більш тривалий час, чи навіть назавжди, ніж ті, рідні яких залишились в Україні. Маючи в Польщі рідних, студентам і студенткам було легше адаптуватися, рідні могли їм допомогти при вступі (обрати університет, допомогти із спеціалізацією, містом тощо), також могли допомогти із працевлаштуванням. Відповідно маючи допомогу «на місці» їм було набагато легше адаптуватися і в майбутньому залишитися на більш тривалий час. Було обрано низку змінних. Перша – «які ваші плани на майбутнє?», решта – «хто з ваших рідних перебуває в Польщі?» (варіанти відповідей). Дві змінні є номінальними. Було застосовано кореляційний аналіз. Дослідницьке питання було сформульовано наступним чином: «Чи впливає наявність рідних на території Польщі на подальші плани респондента?». Проаналізувавши дані, можна зробити висновок, що гіпотеза-1 була підтверджена. Тобто, якщо у респондента/респонденти є родичі в Польщі, їм і справді було набагато легше адаптуватися. Серед варіантів відповідей, найчастіше студенти/студентки, які мають рідних за кордоном, відповідали, що радше схиляються залишитися в Польщі або ще не впевнені, тобто вагаються у відповіді. (див. Таблицю №8) Чим більше (наявні) респондент/ка мають родичів, які перебувають в Польщі після 1991 року, тим впевненіше вони почуваються в своєму майбутньому, мають плани на найближчий час.

Чим більше мов знає студент/студентка іноземних мов, тим більш чіткі плани він/вона має на майбутнє. Найбільш популярними відповідями, серед тих, хто володіє трьома та більшими мовами, щодо їх планів на майбутнє, вони відповідали, що найбільш ймовірно вони залишаться в Польщі або спробують свої сили і поїдуть в інші країни. Вже неодноразово в нашій дипломній роботі ми згадували про те, що знання іноземних мов надає багато можливостей, відкриває багато перспектив. Дослідницьке питання: «Чи залежать плани на майбутнє від наявності і кількості іноземних мов молоддю?». Були обрані змінні, які виміряні в номінальних шкалах. Було проведено кореляційний аналіз. В ході аналізу отриманих даних було

підтверджено гіпотезу-1. Чим більшою кількістю мов респондент/респондента володіє, тим більш чіткими і масштабними є її/його плани на майбутнє. Найбільш «популярними» для вивчення виявились польська та англійська (майже кожен/кожна із опитаних володіє досконало російською та українською мовами), менше опитаних володіє німецькою, ще менше – французькою. Серед мов, які були вказані в графі «інша» зустрічались іврит, іспанська, італійська, але таких відповідей було небагато. (див. Таблицю №10)

Висновки до розділу II

Отже, в другому розділі нашої дипломної роботи, було проведено низку статистичних аналізів, які допомогли перевірити гіпотези, які були представлені в нашій роботі. Для верифікації гіпотез, ми використали два типи аналізів: кореляційний та дисперсійний. Для аналізу була використана вторинна база даних дослідження, яке проводилось кафедрою соціології Українського Католицького Університету в Польщі в 2019 році. Дослідження стосувалось українців, які знаходились на території Польщі. Для нашого аналізу ми відібрали респондентів-молодь віком від 18 років, які навчаються або поєднують навчання та роботу. В ході аналізу було досягнуто наступним результатів та підведено такі висновки:

- o Респонденти та респондентки, які навчаються на старших курсах, частіше поєднують навчання та роботу. Причинами цього може стати те, що вони вже більше адаптувались до самостійного життя за кордоном, також може стосувати зменшення, чи навіть радше те, що вони вже адаптувались до умов навчання, нормалізували графіки, вдосконалили ще більше знання іноземної. Також, наявність постійного місця працевлаштування може бути одним із чинників до прийняття рішення про довготривале перебування за кордоном.
- o Було доведено, що молодь із великих міст (Київ, обласний центр, інші міста) володіє більшою кількістю іноземних мов, ніж ті, які родом із містечок, сіл та селищ міського типу. Причинами могло бути більші можливості для вивчення та вдосконалення іноземних, також і затребуваність знань мов є важливим фактором. Серед найбільш популярних для вивчення є англійська, польська мови. Російською володіють майже опитанні вільно. Менше респондентів/респонденток знають німецьку, ще менша частина – французьку.
- o Молодь, яка поєднує навчання та роботу, або є студентами / студентками перший курсів і наразі тільки навчається, щодо майбутніх планів надає перевагу залишитися в Польщі або спробувати свої сили в інших країнах. Молодь, яка тільки навчається і немає постійного місця роботи, більш

вірогідно, відповідала, що ще не впевнені точно щодо своїх планів на майбутнє.

- о Студентки та студенти, які мають рідних в Польщі, більш впевнено почуваються в планах на майбутнє. Більша частина планує залишитися в Польщі або спробувати мігрувати в інші країни Європи, менше відповідали про міграцію в Сполучені Штати, ще менше пригадувало Канаду. Маючи допомогу «на місці» їм було набагато легше адаптуватися і в майбутньому залишитися на більш тривалий час.
- о Чим більше мов знає студент/студентка іноземних мов, тим більш чіткі плани він/вона має на майбутнє. Гіпотеза була підтверджена аналізом отриманих даних. Володіння іноземними мовами відкриває все більше дверей перед молодими людьми, які планують своє майбутнє, найчастіше, за межами України. Варто зазначити, що хоч частина респондентів таки відповіла, що хоче спробувати свої сили в інших країнах, Польща наразі виявилась найбільш бюджетним варіантом серед країн ЄС для отримання освіти, щодо майбутнього вони не можуть гарантувати відсутність варіанту повернення в Україну, оскільки не можуть бути впевненими в тому, як складеться там життя. Найчастіше, в таких випадках обирали варіант «не думав/ла про це».

Тут постає питання стратегій освітніх мігрантів. . Зважаючи на те, що нами був проведений вторинний аналіз, результати якого показали нам, що всі гіпотези були підтвержені. Щоб дізнатися якими є плани на майбутнє студентів і студенток із України, для аналізу було обрано зміни, які стосувались планів на мабутнє. Для більш ретельного аналізу було також проаналізовано змінні, які допомогли нам спрогнозувати наступні подільші плани. Такими питаннями-змінними виявились такі, як «наявність рідних в Польщі», «найвищий освітній рівень, здобутий в Україні» тощо.

Було визначено найпоширеніші, серед яких:

- отримання освітнього рівня і повернення в Україну. Мотив освітньої міграції може полягати в тому, що студент/студентка може мати

польське коріння, яке допомагає отримати карту поляка, відповідно отримати безкоштовну освіту в польських ВНЗ. Також, отримати освіту в Польщі може бути більш бюджетно, якщо порівняти із тим же рівнем освіти в Україні. Мотивом може також виступити бажання отримати диплом міжнародного зразку, який буде підтверджено та визнано за кордоном, відповідно буде вище цінуватися при пошуку роботи.

- Здобуття освіти в Польщі може бути сходинкою до омріяної мети залишитися в Польщі для подальшого працевлаштування та життя.
- Навчання в Польщі може бути кроком до подальшої міграції в інші країни. Освіта в польських ВНЗ значно дешевша, ніж в інших країнах ЄС, більшість дипломів мають міжнародне визнання, відповідно може бути гарною можливістю отримати не тільки гарну освіту, а й можливість мігрувати далі.

Розділ III. Студентська освітня міграція за кордон (досвід Польщі): вплив пандемії

В третьому розділі нашої дипломної роботи ми будемо аналізувати результати дослідження, яке є другим етапом дослідження міграційних процесів та було проведено в 2019 році, а також будемо аналізувати авторське дослідження, яке проводилось в 2020-2021 роках та завдяки якому ми змогли більш детально проаналізувати, який вплив мала пандемія на досліджуване нами питання. Дослідження 2019 році проводилось за допомогою двох методів: кількісне опитування за допомогою стандартизованої анкети та глибинні інтерв'ю. Кількісне дослідження та його результати ми вже проаналізували та зробили висновки, в другому розділі роботи. Для того, щоб провести більш детальний аналіз, в третьому розділі дипломної роботи ми проведемо аналіз глибинних інтерв'ю із дослідження. Так як і для проведення кількісного дослідження, для глибинних інтерв'ю (якісного дослідження) було обрано 6 кластерів. До міст-опитування (кластерів) увійшли наступні міста: Варшава, Познань-Гнезно, Вроцлав, Краків, Люблін, Гданськ-Шецин. Дані міста були обрані для дослідження за принципом розміру української громади в них. Отже, для аналізу було обрано наступні інтерв'ю у містах: Варшава - 2 респондента (студентка та студент активіст), Вроцлав - 2 респондента, Краків - 1 респондент, Люблін - 2 респондента, Познань - 2 респондента.

В першій частині нашої дипломної роботи було проаналізовано результати кількісного дослідження проведеного кафедрою соціології Українського Католицького Університету в 2019 році. Вторинний аналіз первинною бази даних надав змогу проаналізувати тенденції, виділити основні чинники, мотиви та подальші плани української молоді, які є учасниками студентської освітньої міграції в Польщу. Проте, задля більш детального аналізу та дослідження, підтвердження чи спростування висунутих гіпотез, в цій частині дипломної роботи ми проведемо аналіз

якісної частини дослідження, а також, було проведено власне якісне дослідження, де було опитано студентів, які вступали до польських ВНЗ в час пандемії. задля того, щоб дослідити безпосередній вплив пандемії було проведено авторське дослідження методом інтернет інтерв'ювання студентів/-ок, які вступали до польських ВНЗ в час пандемії (2020-2021 н/р). В опитуванні взяли участь студенти із Кракова, Познані, Варшави, Любліна. Загалом було опитано 5 українських студентів польських ВНЗ.

3.1 Чинники, що сприяли освітній міграції молоді в 2019 році, подальші плани (якісне дослідження)

В аналізі було опрацьовано відповіді респондентів 2019 року, які перебували на території Польщі із метою отримання освіти. Респонденти перебували на території наступних міст: Варшава, Люблін, Познань, Вроцлав та Краків.

Чи існує проблема серед молоді із невизнання українських дипломів в інших країнах? Чи може це стати причиною вирішити емігрувати за кордон? В ході дослідження було висунуто гіпотезу згідно з якою припускаємо, що бажання отримати диплом міжнародного зразка є однією із найголовніших причин, які сприяють освітній міграції української молоді до Польщі. Польські ВНЗ надають дипломи міжнародного визнання, які в подальшому надають змогу легшого, більш реального майбутнього працевлаштування у світові компанії.

Припускаємо, що бажання отримати диплом міжнародного зразка є однією із найголовніших причин, які сприяють освітній міграції української молоді до Польщі. Польські ВНЗ надають дипломи міжнародного визнання, які в подальшому надають змогу легшого, більш реального майбутнього працевлаштування у світові компанії. Проаналізувавши результати, які були отримані у 2019 році, гіпотезу 1 було підтверджено. Разом із дослідженням даного питання, було також виявлено, що молодь переконана, що в польських ВНЗ надають більш практичні навички, які, власне, одразу й можеш і вмієш застосувати на практиці «рівень освіти в Україні, рівень освіти в Польщі. Скажу, єдине, що тут практичні якісь досвіди, практичні знання, вони тут кращі» (Варшава_студ_активіст). Маючи диплом насправді шансів отримати кращу роботу більше, про це й свідчать слова респондента. «.. піти на класну роботу, почати працювати, і для цього треба було піти в університет, і треба знову мати статус студента. То, мабуть, тому така велика кількість дипломів» (Варшава_студ_активіст) Проте, не тільки респонденти із Варшави зазначали вагу дипломів міжнародного зразка. Респондентка із

Кракова зазначила, що насправді не планувала їхати на навчання в іншу країну, проте пропозиція отримати диплом не тільки українського, а й міжнародного зразків значно вплинули на рішення дівчини: «навпаки бачила своє майбутнє виключно в Україні. Але на четвертому курсі в мене з'явилася можливість піти в магістратуру в Кракові, поступити в Краків. Ну і в принципі була така можливість. Або поступати в Краків або не поступати в Краків. І все. І типу, одна спеціальність, одне навчання. В нас була така програма подвійних дипломів.» (Краків_Ж.) Гіпотеза 1 підтверджена.

Незнання іноземних мов - реальна проблема в сучасному суспільстві. Сучасна молодь бажає володіти все більшою кількістю іноземних мов, адже саме вони надають змогу вільно спілкуватися, почуватися комфортно в будь-якій точці світу в будь-якому суспільстві. Вважаємо, що бажання вдосконалити знання іноземних мов, могло стати одним із чинників української студентської міграції. Саме тому, одна із гіпотез нашого дослідження стосувалась даного чинника. Одним із чинників міграції може бути бажання вдосконалити знання іноземних мов, які можуть стати допоміжним «важелем» при бажанні залишитися в Польщі чи мігрувати далі. Гіпотеза 2 та гіпотеза 3 частково пов'язані між собою. Варто зазначити, що більшість респондентів розглядали іноземні мови (переважно, англійська або/та польська мови), як складову навчання чи поєднання роботи та навчання, тобто бажання вивчити/використовувати ці мови не стали причиною переїзду, проте вони стали однією із складових кращої адаптації на місці. «Ті, хто володіють менше англійською мовою, і так само закінчують якісь частні університети польською мовою, вони мають найбільші проблеми потім після університету. Бо в них немає практики нормальної мовної.» (Варшава_студ_активіст) «Ну, по-перше, я шукала, щоб щось англійською..» (Варшава_студентка) Гіпотеза 2 була частково підтверджена.

Спочатку навчання, потім робота? Робота та заробіток, а потім оплачуване навчання на бажану спеціальність? А як щодо того, щоб поєднувати навчання та роботу? Отримати досвід вже під час перебування в

статусі студента/ки. Та чи реально це зробити, навчаючись в українських ВНЗ? Реальна ситуація вказує на те, що через надзвичайно великі навантаження навчальним матеріалом, обмеження робочих пропозицій на ринку праці для студентів вказує на те, що далеко не для всіх, така можливість реальна. Припускаємо, що можливість поєднувати навчання та роботу, здобувавши вже стаж та отримуючи заробітну плату, будучи студентом/студенткою, є одним із найвагоміших чинників української студентської міграції. Припускаємо, що студенти і студентки, які навчаються на старших курсах частіше поєднують навчання із роботою, оскільки вони вже більше звикли до життя за кордоном, більш адаптувались та мають більше часу, щоб працювати. Всі опитані респонденти вже мають досвід роботи, переважна більшість змінили вже не одну роботу і мають певний досвід. Всі респонденти, не залежно від міста перебування, зазначили, що в Польщі є більше вільного часу і вони змогли поєднувати навчання та роботу.

«плюс, я тут працюю в дослідницькому проекті, в мене тут контракт на два з половиною роки - асистент. Ну да, виходить, що в мене дві роботи і аспірантура.» (Варшава_студентка) «Просто можливості виїхати, робота вже в своїй сфері, теж багато можливостей, багато міжнародних компаній котрі є в Познані, в принципі Та, так, бо ти маєш час вчитись, наприклад якісь нові курси мати, деякі курси коштують десять тисяч злотих, а ти можеш за дві з половиною мати, то це...» (4_познань_жін_молода) Для респондента із Варшави, неочікувано навіть для самого хлопця, майже з самого переїзду була надана можливість працювати у сфері ІТ, що вказує на затребуваність та реальну можливість самореалізації в професійному середовищі: «Пощастило знайти роботу в стартапі, бо в них була тоді позиція російськомовна. І в принципі так і почалась тоді кар'єра тут вже з ІТ-технологіями, зі стартапами, от..» (Варшава_студ_активіст) Більше часу на себе і менше на навчання, саме те, що звучало найчастіше згадуючи основну відмінність.

«Ну, единственное, как я могу сравнить, это по рассказам друзей или по каким-то своим представлениям, в плане, ну, сравнительно, ну, студенческой

жизни здесь и в Украине. То, ну, времени на учебу здесь уходит гораздо меньше, вот... Первая моя работа была – это сразу же на первом курсе в самом практически начале. Ну как работа – это была подработка. Ну по поводу, так – все работы у меня были официальные, кроме одной. Это подработка.» (Вроцлав_чол._мол.вік.) Збільшення можливостей та набагато більша ймовірність швидко, надійно та офіційно працевлаштуватися – саме це зазначила респондентка З Кракова, зазначивши, що не тільки задля молоді такі можливості є відкритими. В Польщі чекають цілі сім'ї українців і, до слова респондентка зазначила, що довго чекати не доводиться.«Ну я скажу так. Що я думала, що це буде довше...досить швидко мені відгукнулися ІТ-компанії, на які я прийшла на співбесіду. І вони погодилися, взяли мене. Тому, ну, просто це така сфера, в якій дуже потрібні люди. І не даремно там українці приїжджають до Польщі цілими сім'ями в ІТ. Тому, що, ну, тому, що тут є робота і вони, ну, шукають. Вони їх напругу нагло стягують з України цілими офісами.» (Краків_Ж) Таким чином, гіпотеза З була повністю підтверджена.

Не свій на чужині та не зовсім вже рідний на батьківщині? Виїхав один раз і шляху назад немає? Чи планує молодь повернутися з країни навчання на свою батьківщину? Для молоді, яка визначилась із планами на майбутнє, вступ до Польщі був запланованим ще в Україні, власне, й розглядався як один із платформ для подальшої міграції чи підґрунтям до залишитися в Польщі, без найближчого повернення в Україну на постійній основі. Переважна більшість респондентів зазначили, що наразі в планах повернення в Україну на постійній основі не розглядають. Єдиний респондент, який зазначив, що плани теж нечіткі, проте радше б він повернувся в Україну наразі, був студент із Любліну. «Я чесно думаю над цим питанням – чи я хотів би вернутися до України, чи лишитися в Польщі, чи можливо перетнути кордон далі і жити десь де-інде. Проте я ніколи не можу дати собі якоїсь стовідсоткової відповіді. Тому що я можу знайти багато плюсів і в Україні, так і багато мінусів в Польщі, того самого багато влюбій іншій

країні світу. Тому це для мене тяжке питання. Однозначної відповіді я дати не можу. Проте, радше я би вернувся додому.» (1_Люблін_молодь (хлопець)). Їх виїзд за кордон (Польща) був спланований, проте ще тоді, варіант повернення частково розглядався, так як для деяких респондентів Польща була тільки платформою для навчання і не більше. «навпаки бачила своє майбутнє виключно в Україні. Але на четвертому курсі в мене з'явилася можливість піти в магістратуру в Кракові, поступити в Краків... В нас була така програма подвійних дипломів.» (Краків_Ж) «Спочатку дуже багато планував собі якихось таких штук, а потім вдвічі зірвалося моє повернення в Україну. Я вже двічі повертався.» (Варшава_студ_активіст) Для респонденти із Варшави, Польща стала вже рідною, її домівкою, тому своє майбутнє вона бачить саме там. «Ну мені здається, просто зараз знаходжусь в максимально комфортних для себе умовах, які я можу сама собі забезпечити. Ну і це мене цілком влаштовує. Ну і я звикла уже до Варшави. Я повертаюсь сюди, як додому кожен раз» (Варшава_студентка) Також тільки Польщу розглядає, як країну свого постійного перебування студентка із Любліну. «Можливо. На разі, то я собі цього не розглядаю. Бо, ну, я в Польщі знайшла спільну мову з людьми, вивчила тут польську мову добре, мені дається, да. Через то я планую залишитися в Польщі.» (2- Люблін_молодь (дівчина)) Єдина респондента, яка наразі ще не визначилась із своїм майбутнім – це респондента із Вроцлава, яка має рідних в Польщі, які вже мають власний бізнес там, проте плани дівчини на майбутнє досі залишаються загадкою для неї ж. Головною причиною є те, що Україна, на думку дівчини, це море можливостей та поле для самореалізації. «...дуже багато думок, і дуже багато в принципі шляхів, чим я можу займатися після цього. Тому, що не хочу йти одразу на магістратуру, не знаю, залежить ще. Тому, що я маю думки, щодо того, щоб поступити в Штати і маю думки, щодо того, щоб залишитись. Україна - це просто поле можливостей, де нічого ще не має, де ти можеш створити будь-що, що ти хочеш. І, бачу себе, і тут, і там.» (Вроцлав_жін._мол.вік.) Більшість респондентів розглядають можливий

переїзд, проте найближчих декілька років надалі планують жити в Польщі. «переїду сюди жити, в принципі десь може потім далі кудись виїду, але поки що ні... Не, ну поки що я в принципі думаю, що буду жити в Познані, якщо ми наприклад збираємось з нареченим десь переїжджати, але я сумніваюсь в принципі.» (4_познань_жін_молода) «Ну, поки-що я бачу себе в Польщі. І в принципі, я думала про те, що є можливість виїхати десь далі і жити в якомусь, в якійсь іншій країні.. я з дитинства росла з відчуттям того, що всі границі штучно створені» (Краків_Ж) Гіпотеза 8 підтвердилась.

Наявність рідних, родичів та близьких за кордоном завжди дає певну впевненість в завтрашньому дні. Ти все так же за кордоном, на чужині, проте в тебе є рідна, близька людина, яка завжди допоможе та підтримає. Маючи за кордоном рідних, молоді все ж легше було б приймати рішення щодо освітньої міграції, на нашу думку, саме тому одна із гіпотез стосувалась цієї теми. Студенти/студентки, які мають родичів в Польщі, більш схильні до вступу на навчання до Польщі, так як маючи рідних в країні навчання освітнього мігранта/-ки легше адаптуватися та, припускаємо, що молодь, яка має рідних в Польщі більш впевнена в своїх планах на майбутнє, що також має під собою підґрунтя впевненості в сьогоднішньому дні. Оскільки процес адаптації проходить швидше та легше в моральному плані. Більша частина опитаних респондентів не мають рідних в Польщі. Направду, базуючись на аналізі відповідей респондентів, рідні мали певний вплив та надавали рекомендації щодо вступу до польських ВНЗ, проте рідні залишились в Україні. Єдина респондентка, яка зараз перебуває в Польщі із рідними (батько, мати та молодший брат) – це респондентка із Вроцлава, яка наразі не може дати конкретну відповідь щодо планів на майбутнє. До виїзду на навчання тільки батько дівчини був в Польщі, проте на момент вступу рідних за кордоном не було. Гіпотеза 5 була підтверджена, гіпотеза 6 була спростована.

3.2 Вплив пандемії на чинники, що сприяли освітній міграції української молоді до Польщі. Подальші плани.

У грудні 2019 році в місті Ухань, Хубей, КНР відбувся спалах коронавірусної хвороби (COVID-19). Всесвітня організація охорони здоров'я 11 березня 2020 року визнало ситуацією в світі - пандемією. На початку 2020 року проти хвороби COVID-19 не існувало ні специфічних противірусних препаратів, ні вакцинації. Пандемія вже призвела, та й надалі призводить, до серйозних соціально-економічних наслідків. Як це вплинуло на ситуацію із вступом української молоді до польських ВНЗ? Чи мала пандемія вплив на плани українців та, якщо так, які? Саме задля того, щоб дослідити безпосередній вплив пандемії було проведено авторське дослідження методом інтернет інтерв'ювання студентів/-ок, які вступали до польських ВНЗ в час пандемії (2020-2021 н/р). В опитуванні взяли участь студенти із Кракова, Познані, Варшави, Любліна.

Те, що наше життя розділено на “до” та “після” не піддається сумнівам, проте, як швидко вдалось зреагувати та змінити політику рекрутингу, а як щодо свідомості людей? Задля того, щоб дослідити це питання було опитано молодь, а нашим головним завданням зараз є дослідити який вплив має пандемія на освітню студентську міграцію та як змінилась досліджувана нами ситуація із 2018 по 2021 роки.

Оскільки, офіційно пандемію було оголошено в березні 2020 року, найбільших змін мала б зазнати саме система прийому нових студентів. Які були особливості вступу та чи насправді вступ 2020 року відрізнявся від вступу, наприклад, 2018 року? Проаналізувавши відповіді наших респондентів було досліджено, що насправді вступ 2020 року до польських ВНЗ не зазнав істотних змін. Як і раніше, документи можна подати онлайн “Достатньо через Інтернет подати документи.”(Познань_чол_25р) для зручності вступників, а тільки вже при отриманні позитивної відповіді необхідно надати оригінали. Проте, варто зазначити, що все ж певні зміни,

радше пом'якшення та поступки були впроваджені. Для надання оригіналів, українським студентам було надано більше часу, що дозволило підготуватися та врахувати всі нововведення у зв'язку із ситуацією поширення коронавірусної інфекції. “Все і так можна було подати онлайн, а зараз то вони ще часу дали більше, оригінали привезти дали більше часу. Типу все для нас.” (Люблін_чол_19) “Червень, липень, серпень – період рекрутенції. В Польщі це був час зменшення обмежень, тому що цього року майже все стало на свої місця. Зараз університет працює, ти можеш піти в деканат, але для студентів зробили певні полегшення, продовжили легітимації, з 13 березня 2020 року до кінця пандемії і ще +60 днів. Треба оригінали. Були завжди і було набагато менше часу на подачу, ну але зараз у зв'язку із цим всім, то і часу більше, і умови легші.” (Краків_жін_21р.) Все навчання студентів відбувається в онлайн форматі, дистанційно. “Навчання повністю дистанційно, проте в квітні хочуть повертати всіх назад. Проте це все залежить від університету” (Краків_дівч_21р.) Щодо зручності та продовження дистанційного навчання навіть після закінчення пандемії, думки респондентів розділились. “Мені подобається дистанційне навчання, проте це спірне питання. Мені подобається, бо я можу поєднувати іншими справами. Проте, це залежить від твого бажання на навчання, якщо ти власне хочеш саме навчатися, поглинати, то процес навчання не дистанційний, мені здається, що більш продуктивний. Щодо очікування та реальності то так, все зійшлося.” (Познань_чол_25р) Одноголосно респонденти зазначили щодо відсутності змін в навчальних програмах свого курсу та курсів вище. “Надто не відрізняється, як я знаю з попередніх умов. Хіба полегшена система зараз, типу більше часу на подання оригіналів, спрощена система. Все онлайн. От знання мови треба здавати так же екзамен, щоб навчатися. А ще такий іспит здають не тільки ті, хто навчається, то якщо в Польщі здавати, а також ті, хто на карту побуду оту подає, на громадянство, ну зараз обмеження, відповідно треба теж врахувати.” (Краків_жін_21р.) “Мені здається, що різниці немає... В електронній формі можна зробити профіль, ну як в Україні,

напевно, завантажувати всі документи і власне очікуєш результати. Ще потрібно здати екзамен підтвердження мови, в мене мало бути мінімум в1, проте це різні університети.” (Познань_ чол_25p) Пояснили таку ситуацію тим, що в Польщі діє така система освіти, згідно із якою при неуспішному завершенні курсу, студента/ку направляють на курс нижче, задля успішного завершення курсу. Проте, варто зазначити, що певна зміна все ж є, але стосується вона не так навчального процесу чи процесу рекрутації, але здавання іспиту на знання мови. Якщо студент/студентка планує навчатись в польському ВНЗ на англійській основі навчання, раніше (у порівнянні у 2019 році, коли проводили перше дослідження) необхідно було здавати іспит на знання мови. На період пандемії, іспит здавати не потрібно, єдине, що приходить лист на пошту, де вказана рекомендація, що задля комфортного навчання ваш рівень має бути в2 та вище. Проте є курси підвищення рівня володіння мовою, тому й це не стане перешкодою.

Якщо зараз діє спрощена система вступу для українців в польські ВНЗ, чи може нестабільна економічна ситуація бути одним із чинників студентської освітньої міграції? Який вплив мала пандемія на рішення навчатися за кордоном? Відповідно до припущень було сформувано гіпотезу: “Припускаємо, що для молоді, яка ставала студентами/студентками польських ВНЗ в час пандемії, одним із найголовніших чинників, що сприяли освітній міграції стала нестабільна економічна ситуація в Україні та бажання виїхати ближче Європи.” При опитуванні респондентів було досліджено, що насправді вступ був запланований, таким чином нестабільна ситуація в Україні мала певний вплив на рішення, особливо зважаючи на те, що батьки наполягали, рекомендували деяким респондентам навчатися в Польщі. Проте щодо нестабільної економічної ситуації в Європі у зв’язку із пандемією та бажанням виїхати ближче до Європи, жоден із респондентів не пригадав, що спростовує гіпотезу 5. Серед основних чинників, що сприяли міграції було пригадано:

· наявність польського коріння: “В мене є польське коріння по татовій, та і маминій далі трошки, але теж, лініях. От батьки запитали чи не хочу я спробувати. Я хочу. Чому б ні. От і спробувала.” (Варшава_жін_23р.) “..на саме рішення повпливало те, що в мене було польське коріння, як вже виявилось потім. Ну так ніби спонтанно з’явилась ідея, а так і зійшло, що в нас є коріння польське в сім’ї.” (Познань_чол_25р)

· можливості самореалізації: “щодо Варшави, то перше – це столиця і більше можливостей, як я думаю, а друге – то універ і спеціальність .” (Варшава_жін_23р.) “Може через те, що я не вчив іт в Україні, але от зараз я влаштовуюсь на роботу. Ну тут ринок можливостей, мені здається, більше.”(Люблін_чол_19)

· можливість поєднати роботу та навчання навіть в час пандемії(дистанційно): “А ще, мені от легше тут поєднати роботу і навчання. Я тільки влаштовуюсь, але в мене навчання/практика по роботі йде повним ходом.” (Люблін_чол_19) “Перспектив на правду багато. От є можливість поєднати роботу і навчання. Це до того ж, буде не така типу робота, де тобі копійки заплатять, ти – студент/а повноцінна комірка суспільства і працюєш не гірше, навіть може й краще” (Варшава_жін_23р.)

· корупція в українській системі освіти: “..корупція. Ну ні для кого ж не секрет, правда, можна ж казати. Корупція всюди. А я не хочу платити. В Україні хоч не хоч – плати, тут такого немає, а в Україні навіть от вивчиш ти, хочеш сам здати, а такого не буде – плати і все.”(Познань_чол2_23р.)

· можливість подорожувати, пізнавати світ: “ну і ще на рішення вплинуло, якби це дивно не звучало зараз, але тяга пізнати світ, бажання пожити в іншій країні” (Познань_чол_25р) “А ще, якщо хочу то поїду в інше місто, плюс-мінус відстань нормальна. відносно близько до України, тут багато українців, я ще чув, що це місто студентів. А я таке й хотів. А ще, якщо хочу то поїду в інше місто, плюс-мінус відстань нормальна.” (Люблін_чол_19)

Як вже було вище пригадано, для більшості респондентів вступ до вищого навчального закладу був запланованим. “ В 5 класі, в мене батьки сказали,що я буду вчитися в Польщі і так я вже все знав з того часу. Вже ближче до того почав думати що і як, але з 5 класу я і знав, що буду в Польщі.” (Познань_ чол2_23р.) Більш чітко своє майбутнє бачили респонденти-хлопці: “ одразу був націлений на Польщу”(Познань_ чол_25р), дівчата ж відповідали, що вступ після 11 класу був запланований, проте для респондентки із Кракова вступ видався навіть певний спонтанним рішенням, завдяки якому вона зараз є тією людиною, якою хотіла бути, не зважаючи навіть на спонтанність, дівчина дуже задоволена: “ Я особливо не планувала навчатися за кордоном, це було рішення раптове, мені порадили друзі, я вирішила а чому б ні. Ніколи не було такого, що от я планувала їду за кордон і все. Я чогось навіть і не думала нічого про те навчання, а от в 10 класі сказав мені один друг, потім другий, так друзі мені і порадили. Чого б не скористатися шансом,правда? ” (Краків_жін_21р.). Респондентка із Варшави відповіла, що вступ був спланований, це не було раптове рішення,проте великий вплив на її рішення мало декілька чинників: наявність польського коріння, рекомендація батьків, можливості для самореалізації. Щодо впливу пандемії на рішення молоді, то одноголосно всі відповіли, що як і планувалось ю, вони б навчались в Польщі, не зважаючи на наявність чи відсутність. Єдине, що змушувало хвилюватися – це нововведення щодо вступу до закладів освіти, проте про спрощеність системи та нюанси було пригадано, інформацію ВНЗ надали ще до періоду рекрутації. “Ніяк не пов’язано, навіть якби її не було (пандемії) я б далі жив в Польщі.”(Познань_ чол_25р) “Не вплинули, ні. Не можу сказати. Я планував, так і вийшло. Пандемія ні на що не вплинула, тільки на подорожі, ну і додому теж поїхати не дуже можу. Ну можу, але ж знов, 2 тижні сидіти, а там вже й назад треба їхати, що то за подорож така.” (Познань_ чол2_23р.) Таким чином, гіпотеза б (“Припускаємо, що для більшості студентів, які ставали студентами

польських ВНЗ, вступ до Польщі був запланований й раніше, й очевидно, що пандемія не стала важелем для зміни курсу.”) була підтверджена.

Якими є плани української молоді після закінчення навчання в Польщі? Чи планують вони повернутися? Можливо. Польща – лише одна із сходинок міграції? У зв’язку із невизначеною ситуацією у світі, пов’язаною із поширенням коронавірусної хвороби, респонденти схильні відповідати щодо планів на майбутнє на найближчий рік-2 роки. Проте, саме такі відповіді дають насправді більш чітко та зрозуміло окреслити ситуацію сьогодення. Українська молодь відчуває сум за рідними, за Батьківщиною, проте через те, що змін ані при владі, ані загалом в країні не бачить – залишитися в Польщі, для більшості, є найбільш привабливим варіантом. “..напевно, все ж буду в Польщі. Я не знаю, правда. В мене тут зараз батьки теж працюють, на ікеї. Ми періодично приїжаєм в Хмельницький,але.. важке питання, чесно, буде видно. Поки що думаю так. Я знаю точно, що я досягну всього, що я хочу і навіть більше. Я це точно знаю. Знаю, що зроблю все, щоб батькам було добре, щоб вони жили щасливе життя. А от де то буде, буде видно, поки важко.” (Варшава_жін_23р.) Для респондента з Познані, хлопця 25 років, повернення в Україну загалом не розглядається, як варіант. Він планує приїжджати, проте тільки через наявність рідних. “Повернення в Україну.. я не роздивляюсь цей варіант. Хочу залишитися в Польщі поки, проте можливо, надалі в країні вищого рівня життя, Німеччина и країни Скандинавії, проте мені не подобається клімат, буде видно. Поки, точно знаю, що найближчий рік планую бути в Польщі.” (Познань_хлопець_25р) Студент із Любліна зазначив теж, що сумує за домівкою, проте перспектив наразі повернення не бачить. Також, зазначив, що все буде видно з часом, так як зараз щось спрогнозувати дуже важко: “Зараз це важке питання. Я не знаю. В мене в Україні рідні. Та і взагалі тягне додому. Але оце тягне, а зміни, а краще життя? Поки я не знаю, я не знаю, чесно.” (Люблін_чол_19). Таким чином, гіпотеза 10 була частково підтверджена (“Припускаємо, що студенти, які ставали освітніми мігрантами до пандемії мають більш чіткі

плани на майбутнє, аніж ті, хто вступав в польські ВНЗ в 2020-2021 роках. На нечіткість і вагання щодо майбутнього безпосередньо могла вплинути нестабільність міжнародної економіки та ситуація на світовому ринку працевлаштування.”). Не зважаючи на те, що плани щодо майбутнього проживання та працевлаштування доволі розмиті, українська молодь, яка наразі є освітніми мігрантами в Польщі, все ж не виключає варіант міграції далі. Найбільш популярними все ж залишаються країни Європи (Німеччина, Іспанія), меншою популярністю серед країн майбутнього проживання-мігрування користуються Сполучені Штати Америки. “В Україну тягне, правда, тягне. Але змін, ну чи хоча б зараз, немає змін. Поки, як і казав, в Польщі. Може якщо за інші країни, Німеччина, ну не знаю.. О. Америка, але то далеко дуже. Ну і якщо вже їхати, така дорога, то точно надовго, то прям дуже надовго, не знаю. ” (Познань_чол2_23р.) “Я часто про це говорю зараз з друзями. Напевно для подальшого проживання я б не обрала Польщу. Але то зараз, я і вчитися не Для прожиття напевно, я більше розглядала б іспанію, можливо, німеччина. Але це під дуже великим питанням. Дуже великим.” (Краків_жін_21р.). Гіпотеза 10частково підтверджена, так як припущення, що українська молодь, яка ставала освітніми мігрантами в Польщу розглядає країну як одну із сходинок, країну - платформу для міграції далі, так як більше впевнені в швидкому закінченню пандемії та можливість реалізувати потенціал за кордоном, не було спростовано.

Висновки до розділу III

Отже, у третьому розділі нашої дипломної роботи ми дослідили та проаналізували результати, які були отримані в ході дослідження в рамках проекту в Польщі в 2018 році, методом глибинного інтерв'ювання, із застосуванням напівстандартизованої анкети, а також проаналізували результати, які отримали в рамках опитування респондентів 2020-2021 році, які вступали до польських ВНЗ в період пандемії. В розділі було верифіковано низку гіпотез. Згідно із проведеним аналізом, серед студентів/ок, які навчались в Польщі в 2018 році, найбільш популярним чинником, який сприяв студентській міграції виявилось невизнання дипломів про отримання вищої освіти в Україні за кордоном. Таким чином, невизнання ваги диплому на міжнародному ринку, зменшувало можливість працевлаштування, майже унеможливило професійну самореалізацію. Також, було помічено тенденцію, що студенти вищих курсів частіше поєднують роботу та навчання. Можливість працювати паралельно будучи студентами ВНЗ є ще одним із чинників тим, що українська молодь стає міграційними мігрантами. Великий вибір працевлаштування, спектр можливостей, самореалізація - джерела, якими керуються студенти. Чи був запланованим вступ? Як і в 2018, так і в 2020-2021 роках більшість студентів планували вступ задовго до початку вступної кампанії. Навіть початок пандемії, як було спрогнозовано на початку дипломної роботи, не вплинув на рішення. Тільки 2 респондента зазначили, що вступ до польських ВНЗ був спонтанним рішенням, проте і тут варто зазначити, що під "спонтанним" малось розуміння більше не вступу не в один день прийняття рішення та виїзд в Польщу на навчання, а розгляд польських навчальних закладів за місяць до вступної кампанії. Проаналізувавши інтерв'ю з респондентами в 2018 році, було визначено, що більшість студентів/ок щодо майбутнього ще не впевнені на 100%, проте своє майбутнє більшість бачить в Польщі, деякі респонденти планують повернутися в Україну. Ті, хто ще не визначився на момент інтерв'ювання вагались між періодичним поверненням в Україну, але

проживанням постійним в Польщі, або розглядали інші країни (Європа, Штати, Канада). Якщо зазначити тенденцію відповідей респондентів щодо майбутнього, які вступали в час пандемії, то, не зважаючи на доволі нестабільну ситуацію у всьому світі, респонденти мали доволі чіткі плани на майбутнє. Все ж, абсолютна більшість, планує залишитися в Польщі і періодично повертатися в Україну. 3 респондента відповіли, що наразі хочуть залишитися в Польщі, проте в майбутньому не виключають міграції далі, в інші країни Європи. Серед пригаданих: Іспанія, Німеччина, країни Скандинавії (як варіант), Італія та Франція. Один із респондентів (хлопець Познань) зазначив, що хотів би в Сполучені Штати Америки, проте цей візит він розглядає радше як довготривалу відпустку, а не країну свого постійного місця проживання.

Висновки

В дипломній роботі було здійснено теоретичний огляд робіт українських та закордонних науковців, які займалися питанням міжнародної міграції. Щороку кількість українських студентів зростає. Політика іноземних ВНЗ з року в рік стає все більше направлена на українську молодь, маючи на меті залучити до навчання все більше студентів із України до навчання в їх закладах освіти. Серед країн, які є найпопулярнішими при виборі українців та українок для навчання за кордоном є Німеччина, Чехія, Австрія, США, Канада. За даними ЮНЕСКО, 37 тис. українців навчаються в іноземних вищих навчальних закладах. Та список лідерів вже багато років поспіль очолює Польща. В 2018 році в CEDOS - аналітичний центр, провів дослідження,¹³ в ході якого було виявлено, що частка українських студентів в Польщі складає 55% всього іноземного студентства. Саме питанням студентської освітньої міграції української молоді до Польщі ми й досліджували в дипломній роботі. В ході нашого дослідження було висунуто низку гіпотез, серед яких:

1. Припускаємо, що бажання отримати диплом міжнародного зразка є однією із найголовніших причин, які сприяють освітній міграції української молоді до Польщі. Польські ВНЗ надають дипломи міжнародного зразку, які в подальшому надають змогу легшого, більш реального майбутнього працевлаштування.
2. Припускаємо, що бажання вдосконалити знання іноземних мов, шляхом постійного його використання в мовному середовищі, могло стати одним із чинників української студентської міграції.
3. Припускаємо, що можливість поєднувати навчання та роботу, маючи менші втрати із сторони переривання навчання чи створення

¹³https://cedos.org.ua/system/articles/pdfvs/000/000/344/original/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B5_%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE_%D0%B7%D0%B0_%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC_%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D1%96_%D0%B4%D0%BE_2017-2018_%D1%80%D0%BE%D0%BA%D1%83.pdf?1547909060

додаткових перешкод для отримання освіти, здобувши вже стаж та отримуючи заробітну плату, є одним із чинників української студентської міграції.

4. Припускаємо, що студенти/студентки, які мають родичів в Польщі, більш схильні до вступу на навчання там, оскільки процес адаптації проходить швидше та легше в моральному плані.

5. Припускаємо, що для молоді, яка ставала студентами/студентками польських ВНЗ в час пандемії, одним із найголовніших чинників, що сприяли освітній міграції стала нестабільна економічна ситуація в Україні та бажання виїхати ближче Європи.

6. Припускаємо, що для більшості студентів, які стали студентами польських ВНЗ, вступ до Польщі був запланований й раніше, й очевидно, що пандемія не стала важелем для зміни курсу.

7. Припускаємо, що студенти, які ставали освітніми мігрантами до пандемії мають більш чіткі плани на майбутнє, аніж ті, хто вступав в польські ВНЗ в 2020-2021 роках.

8. Припускаємо, що для молоді, яка визначилась із планами на майбутнє, вступ до Польщі був запланованим ще в Україні, власне, й розглядався як один із платформ для подальшої міграції чи підґрунтям до залишитися в Польщі, без найближчого повернення в Україну на постійній основі.

9. Припускаємо, що українська молодь, яка ставала освітніми мігрантами, Польща розглядається, як країна - одну із сходинок, країну - платформу для міграції далі, так як більше впевнені в швидкому закінченню пандемії та можливість реалізувати потенціал за кордоном.

10. Припускаємо, що як для студентів, які вступали до польських ВНЗ до пандемії, так і для тих, хто вступав в час пандемії, країною, де вони бачать найближче майбутнє, залишається Польща. Припускаємо, що така ситуація може бути зумовлена нестабільною економічною та

політичною ситуаціями в Україні, тому найближчих 3-5 років більша частина української молоді бачить своє майбутнє в Польщі.

11. Припускаємо, що країнами, які розглядаються для подальшої міграції серед студентів, які вступали до ВНЗ до пандемії є країни Європи, Сполучені Штати Америки, а також Канада, в той час як студенти, які вступали в час пандемії більше розглядають ближчі країни Європи (Німеччина, Італія, Іспанія). Таку ситуацію може спричинити нестабільна ситуація в світі.

Всі гіпотези були верифіковані та підтверджені/спростовані в другому та третьому розділах нашої роботи. Для дослідження використовувалась вторинна база з дослідження, яке було проведено, кафедрою соціології Українського Католицького Університету в 2019 році, “Виклики сучасної міграції: українська спільнота в Польщі”, а також було проведено авторське якісне дослідження (методом інтерв’ювання) з студентами польських ВНЗ, які вступали під час пандемії (вступ 2020). Дослідження проводилось за допомогою двох методів: кількісне опитування за допомогою стандартизованої анкети та глибинні інтерв’ю із застосуванням напівстандартизованої анкети, авторське якісне дослідження проводилось методом інтерв’ювання. Проте, оскільки ми досліджували саме українську молодь, із вторинної бази було відібрано як із якісної, так і з кількісної бази, ми відібрали зміни та зробили відбір, де обрали респондентів/респондентом, які відповіли, що перебувають в Польщі із метою навчання або поєднують навчання та роботу. Після проведених аналізів, які визначались відповідно до змінних (було використано два аналізи: дисперсійний аналіз та кореляційний аналіз), ми змогли проінтерпретувати отримані результати, які в свою чергу, допомогли нам підтвердити чи спростувати наші гіпотези, які були сформовані ще на початку нашої роботи.

Отже, ми отримали наступні результати:

1. Як і в 2018, так і в 2020 роках, невизнання українських диплом та можливість отримати дипломи міжнародного зразку в Польщі через респондентів надалі залишаються одним із головних чинників при прийнятті рішень щодо рішення про студентську освітню міграцію. Польські ВНЗ надають дипломи міжнародного визнання, які в подальшому надають змогу легшого, більш реального майбутнього працевлаштування у світові компанії. Гіпотезу-1 було підтверджено.
2. Було доведено, що бажання вдосконалити навички володіння іноземними мовами, а також застосовувати на практиці в мовному середовищі носіїв, реалізуючи в професійному спрямуванні, є одним із чинників студентської міграції. Цей чинник тісно пов'язаний із стратегіями освітніх мігрантів (планами на майбутнє), тому що, як було доведено в ході аналізу, чим краще студент/студентка володіє іноземними мовами (переважно, англійська, польська та німецька), тим більш впевнено будує плани на майбутнє та впевнено рухається дорогою до омріяної мети. Серед найбільш популярних для вивчення є англійська, польська мови. Російською володіють майже опитанні вільно. Менше респондентів/респонденток знають німецьку, ще менша частина – французьку.
3. Респонденти та респондентки, які навчаються на старших курсах, частіше поєднують навчання та роботу. Гіпотезу-3 було підтверджено. Одним із чинників, що спричинило таку ситуацію, могло бути те, що наявність постійного місця працевлаштування може допомогти прийняттю рішення про довготривале перебування за кордоном. Таким чином, можливість поєднувати навчання та роботу, здобувши вже стаж та отримуючи заробітну плату, будучи студентом/студенткою, є одним із найвагоміших чинників української студентської міграції.
4. У 2018 році тільки у одній респондентки були рідні, які знаходились і Польщі на постійному місці проживанні. Ще у одного респондентка, який брав

участь в дослідження 2018 року, тато періодично приїждив до Польщі на заробітки. Респонденти та респондентки, які були опитані в 2020-2021 роках, рідних за кордоном не мають, за виключенням однієї дівчини, рідні якої приїхали до Польщі вже після її вступу та навчання там. Таким чином, гіпотеза 4, де ми припускали, що студенти/студентки, які мають родичів в Польщі, більш схильні до вступу на навчання там, оскільки процес адаптації проходить швидше та легше в моральному плані, була спростована.

5. Щодо впливу пандемії, то згідно із результатами власного дослідження, проведеного через респондентів, які ставали студентами в 2020 році, було доведено, що вступ до польських ВНЗ був запланованим раніше, тому поширення коронавірусної інфекції та оголошення пандемії, мав мінімальний вплив, який не став вирішальний при зміні вектору руху. Гіпотеза -5 та гіпотеза-6 були підтверджені. Одним із найголовніших чинників, що сприяли освітній міграції стала нестабільна економічна ситуація в Україні та бажання виїхати ближче Європи.

Щодо стратегій освітньої мігрантів та планів на майбутнє також було знайдено певну тенденцію, яка допомогла зробити наступні припущення, які згодом були підтверджені в статичному аналізі:

1. Студентки та студенти, які мають рідних в Польщі, більш впевнено почуваються в планах на майбутнє. Більша частина планує залишитися в Польщі або спробувати мігрувати в інші країни Європи, менше відповідали про міграцію в Сполучені Штати, ще менше пригадувало Канаду.
2. Чим більше мов знає студент/студентка іноземних мов, тим більш чіткі плани він/вона має на майбутнє. Гіпотеза була підтверджена аналізом отриманих даних. Володіння іноземними мовами відкриває все більше дверей перед молодими людьми, які планують своє майбутнє, найчастіше, за межами України.

3. Якщо зазначити тенденцію відповідей респондентів щодо майбутнього, які вступали в час пандемії, то, не зважаючи на доволі нестабільну ситуацію у всьому світі, респонденти мали доволі чіткі плани на майбутнє. Все ж, абсолютна більшість, планує залишитися в Польщі і періодично повертатися в Україну. 3 респондента відповіли, що наразі хочуть залишитися в Польщі, проте в майбутньому не виключають міграції далі, в інші країни Європи. Серед пригаданих: Іспанія, Німеччина, країни Скандинавії (як варіант), Італія та Франція. Один із респондентів (хлопець Познань) зазначив, що хотів би в Сполучені Штати Америки, проте цей візит він розглядає радше як довготривалу відпустку, а не країну свого постійного місця проживання.

Щодо стратегій освітніх мігрантів було виявлено три основні стратегії, які були перевірені в аналізах, які були проведені задля спростування чи підтвердження. Саме ці стратегії (отримати освіту та повернутись в Україну, залишитись в Польщі на постійне місце проживання, Польща, як країна-сходина для подальшої міграції) і були як в 2018-2019, так і досі актуальні в 2020-2021 роках. Проте, й тут не залишились без сліду пандемії. Зважаючи на нестабільну ситуацію в світі, респонденти, які були опитані в 2020-2021 роках, схильні відповідати, що планують залишитись наразі в Польщі (стратегія 2), але все буде залежати від розвитку ситуації в світі в майбутньому.

Отже, зважаючи на тенденцію, яка свідчить про щорічне збільшення української молоді в іноземних закладах отримання вищої освіти, можна припустити, що політика, яка буде спрямована на ще більше залучення українців та українок буде щороку все більше і більше активізуватися. Щоб виправити ситуацію із студентською освітньою міграцією, освітній політиці в Україні необхідно змінити напрямок, більше акцентуватися на вдосконалені та заміні старої системи, необхідно залучати учнів до навчання в наших українських ВНЗ, підтверджуючи, що рівень української освіти не поступається рівню європейської освіти.

Список використаної літератури

1. Безтелесна Л.І. Академічна мобільність як інструмент реалізації стратегічного управління ресурсами [Електронний ресурс] / Л.І. Безтелесна // Вісник національного університету водного господарства та природокористування. — 2016. — Вип. 1(73). — С.11–12. — Режим доступу:
<http://ep3.nuwm.edu.ua/4422/1/Безтелесна%20Л.%20І.%20Академічна%20Мобільність%20зах.pdf>
2. Безтелесна Л. І. Просторова мобільність населення: контекст формування і трансформації політики людського розвитку / Л. І. Безтелесна // Регіональна економіка. - 2019. - № 1. - С. 88-90. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2019_1_12
3. Володько В. Міжнародна міграція: теорія і практика [Електронний ресурс] / В. Володько, О. Ровенчак. — 2015. — Режим доступу до ресурсу:
https://www.academia.edu/11962311/%D0%A0%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%87%D0%B0%D0%BA_%D0%9E.%D0%92%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D1%8C%D0%BA%D0%BE_%D0%92.%D0%9C%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B0_%D0%BC%D1%96%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F_%D1%82%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%8F_%D1%96_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%B8%D0%BA%D0%B0
4. Володько В. В. Моделі соціокультурної адаптації іммігрантів / В. В. Володько, О. А. Ровенчак // Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. - 2008. - Вип. 2. - С. 182-210. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_sociology_2008_2_14.
5. Жураковська Л.А. Тенденції освітньої міграції в контексті глобалізації економічного розвитку [Електронний ресурс] // Демографія та соціальна економіка. — 2014. — № 1(21). — Режим доступу: <http://dse.org.ua/arhcive/21/20.pdf>
6. Жураковська Л. А. Стан і проблеми відтворення трудового потенціалу аграрного сектору економіки України [Електронний ресурс] / В. М. Русан, Л. А. Жураковська // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. - 2019. - № 4. - С. 78-88. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2019_4_10
7. Малиновська О.А. Мігранти, міграція та Українська держава: аналіз управління зовнішніми міграціями / О.А. Малиновська. — К. : НАДУ, 2004. — 235с
8. Малиновська О.А. Формування спільної міграційної політики Європейського союзу / Малиновська О.А. //Стратегічна панорама. — 2006 — № 2.— С. 142-151

9. Ровенчак О. Види та етапи міжнародної міграції: історико-соціологічний огляд // Социальные технологии. — 2006. — Выпуск 29. — С. 288-300.
10. Ровенчак О. Соціологія міграції. Міжнародні аспекти / О. Ровенчак. — Львів, 2017. — 206 с.
11. Ровенчак О. А. Міжнародна міграція крізь призму її причин та наслідків [Електронний ресурс] / О. А. Ровенчак. — 2009. — Режим доступу до ресурсу: https://scholar.google.com.ua/citations?user=ksWh3ZYAAAAJ&hl=en#d=gs_md_cita-d&u=%2Fcitations%3Fview_op%3Dview_citation%26hl%3Den%26user%3DksWh3ZYAAAAJ%26citation_for_view%3DksWh3ZYAAAAJ%3AUeHWp8X0CEIC%26tzm%3D-180.
12. Семів Л. Освітня міграція як фактор розвитку територіальних міграційних систем: національний та європейський аспект / Л. Семів // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. — 2013. — Вип. 3(101). — С. 244–253.
13. Регіональні особливості освітньої міграції [Електронний ресурс] / Л. К. Семів // Регіональна економіка. - 2010. - № 1. - С. 131-140. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2010_1_19
14. О. Міхеєва Становлення та функціонування правоохоронних органів УСРР (1921—1928 рр.): історичні аспекти: [монографія]. — Донецьк: Східний видавничий дім, 2011. — 456 с.
15. Baubock R. The Integration of Immigrants / Rainer Baubock. — Council of Europe, CDMG(94)25E - Strasburg, 1994. — 49p
16. Ravenstein E. The Laws of Migration // Journal of the Statistical Society, 1885. № 46. P. 167–235.
17. Fedyuk O. Ukrainian Migration to the European Union [Електронний ресурс] / O. Fedyuk, M. Kindler // Springer. — 2016. — Режим доступу до ресурсу: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007%2F978-3-319-41776-9.pdf>.

Список використаних джерел

1. Стадний Є. Дослідження "Українське студентство за кордоном: дані до 2017/18 навчального року" [Електронний ресурс] / Єгор Стадний. – 2101. – Режим доступу до ресурсу: <https://cedos.org.ua/researches/ukrainske-studentstvo-za-kordonom-dani-do-201718-navchalnoho-roku/>.
2. Прибиткова І. М. Дослідження "ЕВОЛЮЦІЯ МІСЬКОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ І ПІСЛЯМІСЬКІ ФОРМИ РОЗСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ" [Електронний ресурс] / І. М. Прибиткова. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: https://ukr-socium.org.ua/wp-content/uploads/2015/01/92-104_no-1_vol-52_2015_UKR.pdf.
3. Ляшева А. Інтерв'ю з Оленою Федюк і Мартою Кіндлер [Електронний ресурс] / А. Ляшева, О. Федюк, М. Кіндлер. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://commons.com.ua/uk/issledovatelnicy-migracii/>.
4. третє видання публікації «Міграція в Україні: факти і цифри» [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://iom.org.ua/sites/default/files/ff_ukr_21_10_press.pdf.
5. Транскрипт інтерв'ю, проведеного із Богданом, 01.03.2021, Skype
6. Транскрипт інтерв'ю, проведеного із Максимом, 20.03.2021, Skype
7. Транскрипт інтерв'ю, проведеного із Сашою, 04.03.2021, Skype
8. Транскрипт інтерв'ю, проведеного із Танею, 03.03.2021, Skype
9. Транскрипт інтерв'ю, проведеного із Юлею, 20.03.2021, Skype
10. Транскрипт інтерв'ю, проведеного із хлопцем, 2019р., м. Люблін
11. Транскрипт інтерв'ю, проведеного із молод. (дівчина), 2019р., м. Люблін
12. Транскрипт інтерв'ю, проведеного із чол._мол, 2019р., м. Вроцлав
13. Транскрипт інтерв'ю, проведеного із жінкою мол. активісткою, 2019р., м. Варшава
14. Транскрипт інтерв'ю, проведеного із жін._мол.вік, 2019р., м. Вроцлав
15. Транскрипт інтерв'ю, проведеного із чол..мол, 2019р., м. Познань
16. Транскрипт інтерв'ю, проведеного із жінкою, 2019р., м. Познань
17. Транскрипт інтерв'ю, проведеного із жінкою, 2019р., м. Варшава
18. Транскрипт інтерв'ю, проведеного із чоловіком, 2019р., м. Краків
19. Транскрипт інтерв'ю, проведеного із жінкою, 2019р., м. Краків

Додатки

Descriptives

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum	
					Lower Bound	Upper Bound			
					Ваш Вік	Навчання			411
	Навчання та робота	402	24,86	7,493	,374	24,13	25,59	17	54
	Total	814	22,77	6,768	,237	22,31	23,24	17	68
Стать	Навчання	411	1,53	,499	,025	1,49	1,58	1	2
	Навчання та робота	401	1,45	,498	,025	1,40	1,50	1	2
	Total	813	1,49	,500	,018	1,46	1,53	1	2

Таблиця №1

Descriptives

	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum	
					Lower Bound	Upper Bound			
					Як часто Ви спілкуєтеся? З батьком	Навчання			302
	Навчання та робота	272	1,73	,895	,054	1,62	1,84	1	5
	Total	574	1,64	,880	,037	1,57	1,71	1	5
Як часто Ви спілкуєтеся? З братом/сестрою	Навчання	249	1,79	,911	,058	1,68	1,91	1	5
	Навчання та робота	212	1,88	,864	,059	1,77	2,00	1	5
	Total	461	1,84	,890	,041	1,75	1,92	1	5
Як часто Ви спілкуєтеся? З іншими родичами	Навчання	262	2,57	1,138	,070	2,44	2,71	1	5
	Навчання та робота	208	2,75	1,134	,079	2,60	2,91	1	5
	Total	470	2,65	1,139	,053	2,55	2,76	1	5
Як часто Ви спілкуєтеся? З матір'ю	Навчання	315	1,27	,578	,033	1,21	1,34	1	5
	Навчання та робота	264	1,38	,609	,038	1,30	1,45	1	5
	Total	579	1,32	,594	,025	1,27	1,37	1	5

Таблиця №2

Test of Homogeneity of Variances

	Levene Statistic	df1	df2	Sig.
Як часто Ви спілкуєтеся? З батьком	,045	1	572	,833
Як часто Ви спілкуєтеся? З братом/сестрою	3,745	1	459	,054
Як часто Ви спілкуєтеся? З іншими родичами	,536	1	468	,464
Як часто Ви спілкуєтеся? З матір'ю	8,211	1	577	,004

Таблиця №3

ANOVA

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Як часто Ви спілкуєтеся? З батьком	Between Groups	4,147	1	4,147	5,387	,021
	Within Groups	439,537	571	,770		
	Total	443,684	572			
Як часто Ви спілкуєтеся? З братом/сестрою	Between Groups	,954	1	,954	1,203	,273
	Within Groups	362,974	458	,793		
	Total	363,927	459			
Як часто Ви спілкуєтеся? З іншими родичами	Between Groups	3,597	1	3,597	2,779	,096
	Within Groups	604,351	467	1,294		
	Total	607,948	468			
Як часто Ви спілкуєтеся? З матір'ю	Between Groups	1,559	1	1,559	4,431	,036
	Within Groups	202,610	576	,352		
	Total	204,169	577			

Таблиця №4

Robust Tests of Equality of Means

		Statistic ^a	df1	df2	Sig.
Як часто Ви спілкуєтеся? З батьком	Welch	5,371	1	559,638	,021
Як часто Ви спілкуєтеся? З братом/сестрою	Welch	1,216	1	453,485	,271
Як часто Ви спілкуєтеся? З іншими родичами	Welch	2,788	1	444,565	,096
Як часто Ви спілкуєтеся? З матір'ю	Welch	4,398	1	547,718	,036

a. Asymptotically F distributed.

Таблиця №5

Descriptives

		N	Mean	Std. Deviation	Std. Error	95% Confidence Interval for Mean		Minimum	Maximum
						Lower Bound	Upper Bound		
Якими мовами Ви володієте: Українська	Київ	69	,99	,111	,013	,96	1,01	0	1
	Обласний центр	107	,98	,125	,012	,96	1,01	0	1
	Місто	499	,98	,152	,007	,96	,99	0	1
	Селище міського типу	50	,98	,130	,018	,95	1,02	0	1
	Село	88	,99	,098	,010	,97	1,01	0	1
	Total	812	,98	,139	,005	,97	,99	0	1
Якими мовами Ви володієте: Польська	Київ	69	,91	,282	,034	,85	,98	0	1
	Обласний центр	107	,93	,250	,024	,89	,98	0	1
	Місто	499	,94	,241	,011	,92	,96	0	1
	Селище міського типу	50	,98	,130	,018	,95	1,02	0	1
	Село	88	,94	,242	,026	,89	,99	0	1
	Total	812	,94	,240	,008	,92	,96	0	1
Якими мовами Ви володієте: Російська	Київ	69	,99	,111	,013	,96	1,01	0	1
	Обласний центр	107	,96	,203	,020	,92	1,00	0	1

	Місто	499	,93	,252	,011	,91	,95	0	1
	Селище міського типу	50	,95	,221	,031	,89	1,01	0	1
	Село	88	,87	,337	,036	,80	,94	0	1
	Total	812	,93	,247	,009	,92	,95	0	1
Якими мовами Ви володієте: Англійська	Київ	69	,78	,415	,050	,68	,88	0	1
	Обласний центр	107	,69	,463	,045	,61	,78	0	1
	Місто	499	,64	,482	,022	,59	,68	0	1
	Селище міського типу	50	,61	,493	,070	,47	,75	0	1
	Село	88	,44	,500	,053	,34	,55	0	1
	Total	812	,63	,482	,017	,60	,67	0	1
Якими мовами Ви володієте: Німецька	Київ	69	,17	,379	,046	,08	,26	0	1
	Обласний центр	107	,10	,307	,030	,05	,16	0	1
	Місто	499	,08	,274	,012	,06	,11	0	1
	Селище міського типу	50	,07	,253	,036	,00	,14	0	1
	Село	88	,10	,296	,032	,03	,16	0	1
	Total	812	,09	,290	,010	,07	,11	0	1
Якими мовами Ви володієте: Французька	Київ	69	,05	,217	,026	,00	,10	0	1
	Обласний центр	107	,03	,175	,017	,00	,07	0	1
	Місто	499	,02	,152	,007	,01	,04	0	1
	Селище міського типу	50	,02	,130	,018	-,02	,05	0	1
	Село	88	,04	,193	,021	,00	,08	0	1
	Total	812	,03	,165	,006	,02	,04	0	1
Якими мовами Ви володієте: Інша	Київ	69	,13	,336	,041	,05	,21	0	1
	Обласний центр	107	,04	,193	,019	,00	,08	0	1
	Місто	499	,04	,201	,009	,02	,06	0	1
	Селище міського типу	50	,12	,325	,046	,02	,21	0	1
	Село	88	,07	,258	,028	,02	,13	0	1
	Total	812	,06	,231	,008	,04	,07	0	1

Таблиця №6

Correlations

		Статус зайнятості в Польщі	Якими є Ваші плани стосовно майбутнього перебування у Польщі?
Статус зайнятості в Польщі	Pearson Correlation	1	,003
	Sig. (2-tailed)		,930
	N	814	798
Якими є Ваші плани стосовно майбутнього перебування у Польщі?	Pearson Correlation	,003	1
	Sig. (2-tailed)	,930	
	N	798	798

Таблиця №7

Correlations

		Чи є у Польщі Ваші родичі з України, які переїхали туди на постійне проживання після 1991?	Якими є Ваші плани стосовно майбутнього перебування у Польщі?
Чи є у Польщі Ваші родичі з України, які переїхали туди на постійне проживання після 1991?	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	1 814	,024 798
Якими є Ваші плани стосовно майбутнього перебування у Польщі?	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,024 798	1 798

Таблиця №8

Correlations

		Якими є Ваші плани стосовно майбутнього перебування у Польщі?	Найвищий освітній рівень, який здобуто в Україні
Kendall's tau_b	Якими є Ваші плани стосовно майбутнього перебування у Польщі?	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	1,000 917
	Найвищий освітній рівень, який здобуто в Україні	Correlation Coefficient Sig. (2-tailed) N	-,064 913
			,020 931

*. Correlation is significant at the 0.05 level (2-tailed).

Таблиця №9

Correlations

		Якими є Ваші плани стосовно майбутнього перебування у Польщі?	Якими мовами Ви володієте: Українська	Якими мовами Ви володієте: Польська	Якими мовами Ви володієте: Російська	Якими мовами Ви володієте: Англійська	Якими мовами Ви володієте: Німецька	Якими мовами Ви володієте: Французька	Якими мовами Ви володієте: Інша
Якими є Ваші плани стосовно майбутнього перебування у Польщі?	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	1 798	,010 798	-,010 798	,053 798	,103 798	,010 798	,060 798	,060 798
Якими мовами Ви володієте: Українська	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,010 798	1 814	,243 814	,262 814	,093 814	-,032 814	-,021 814	,035 814
Якими мовами Ви володієте: Польська	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	-,010 798	,243 814	1 814	,189 814	,044 814	,037 814	,017 814	,063 814

володієте:	n								
Польська	Sig. (2-tailed)	,774	,000		,000	,211	,289	,625	,075
	N	798	814	814	814	814	814	814	814
Якими мовами Ви володієте:	Pearson Correlation	,053	,262	,189	1	,183	,013	,020	,011
Російська	Sig. (2-tailed)	,133	,000	,000		,000	,703	,573	,751
	N	798	814	814	814	814	814	814	814
Якими мовами Ви володієте:	Pearson Correlation	,103	,093	,044	,183	1	,188	,115	,130
Англійська	Sig. (2-tailed)	,003	,008	,211	,000		,000	,001	,000
	N	798	814	814	814	814	814	814	814
Якими мовами Ви володієте:	Pearson Correlation	,010	-,032	,037	,013	,188	1	,119	,107
Німецька	Sig. (2-tailed)	,784	,363	,289	,703	,000		,001	,002
	N	798	814	814	814	814	814	814	814
Якими мовами Ви володієте:	Pearson Correlation	,060	-,021	,017	,020	,115	,119	1	,040
Французька	Sig. (2-tailed)	,088	,543	,625	,573	,001	,001		,253
	N	798	814	814	814	814	814	814	814
Якими мовами Ви володієте:	Pearson Correlation	,060	,035	,063	,011	,130	,107	,040	1
Інша	Sig. (2-tailed)	,090	,325	,075	,751	,000	,002	,253	
	N	798	814	814	814	814	814	814	814

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Таблиця №10

Гайд для проведення глибинних інтерв'ю з українськими мігрантами в Польщі

Шановний респонденте. мене звати Валерія Смоляк, я студентка 4 курсу програми “соціологія” Українського католицького університету. В нашому дослідженні ми намагаємося з'ясувати основні проблеми, з якими стикаються люди, що живуть і працюють поза межами власної країни. Ми вдячні Вам за Вашу згоду долучитися до цього наукового проекту.

Ми будемо записувати нашу розмову. Йдеться тільки про аудіозапис, без відео. Цей запис необхідний для того, щоб ми згодом не опустили щось важливе з нашої розмови.

Аудіозапис розмови буде доступний лише вузькому колу дослідників і ніколи не з'явиться у публічному доступі. Однак ми просимо у Вас права процитувати в нашому звіті прямі цитати з інтерв'ю зі збереженням анонімності (зазвичай імена респондентів зашифровують і реальні імена ніколи не називають).

Тут не буває правильних чи неправильних відповідей, оскільки йдеться про Ваш персональний досвід, а він цінний таким, який він є. Тому просимо Вас бути максимально відвертими у власних відповідях.

I. Біографія

1. Розкажіть, будь ласка, про себе.

- Скільки Вам років?
- Де Ви жили / живете в Україні?

II. Виїзд

1. Коли у Вас з'явилися перші думки про переїзд в іншу країну та навчання поза межами України? (якщо респондент сам не розповідає – зондуємо далі: Що вплинуло на Ваше рішення; що рухало Вами в той момент?)
2. Чи розглядали ще якісь країни окрім Польщі. Якщо так, то які саме?

III. Адаптація на новому місці

1. А чи був у вас якийсь власний спосіб звикання до нової країни, навчання? Можете поділитися?

V. – Навчання

Як Ви обирали де навчатись в Україні чи за кордоном? Як пандемія вплинула на сам процес вибору, вступу, подачі документів, тощо

1. В якому навчальному закладі ви навчаєтесь? (назва, факультет, спеціальність)
2. А як ви попали на навчання до цього навчального закладу? Як приймали рішення про навчання закордоном? (Самі чи вам хтось порадив? Чи бували ви тут до вступу? Чи маєте знайомих, які вже тут навчаються?)
3. Чи є різниця, і якщо так то яка, навчання вашої групи та студентів старших курсів.
4. Розкажіть про своє студентське життя тут, можливо, Ви вже помітили якісь зміни, так як власне поступали саме в пандемію, чи збіглись ваші очікування та реальність? Чи подобається вам навчатися, як організований ваш робочий день? У якому форматі відбувається навчання (онлайн, офлайн, змішано? чи вам це зручно/подобається?)
5. А з яких ще країн тут навчаються студенти?
6. Які перспективи ви бачите перед собою у зв'язку з освітою і вашим перебуванням зараз у Польщі?
7. Як ви гадаєте, чи могли б ви отримати таку освіту в Україні? (так, ні – чому? І бажано – де саме, якщо так)
8. Скажіть, будь ласка, чи відчуваєте Ви, що пандемія, можливо інші фактори, вплинули на ваше рішення навчатися в Польщі. Якщо так, то чи могли б Ви, будь ласка, розповісти детальніше.
9. Розкажіть, будь ласка, про умови вступу на час пандемії. Можливо, були особливості при поданні документів, зміни процесу вступу до ВНЗ?

VI. Плани, перспективи

1. Чи змінилося Ваше ставлення до життя за час проживання у Польщі? Як Ви бачите своє майбутнє через 3 роки? 5 років? А через 10?
2. Ви б хотіли жити у Польщі і далі? Чи хотіли б повернутися і жити в Україні? Чи ви б хотіли переїхати до іншої країни (якої саме?) (Зондування: Чому б ви хотіли жити у Польщі? Або: Чому ви хотіли б повернутися в Україну? Чому б ви хотіли переїхати до іншої країни? Чому саме сюди?)

VI. *Завершення інтерв'ю*

1. Чи хотіли б Ви ще щось додати до нашої розмови? Можливо, ми не зачепили певні важливі аспекти, про які Ви б хотіли розказати? Можливо, у Вас є певні коментарі?

Дякуємо за участь в нашому опитуванні!

Оціночний бланк наукового керівника для дипломної роботи

Студент/ка: Смоляк В.М.

Науковий керівник/ка: Козлова І.

№	Критерії оцінювання	Бали (1 – найменша оцінка, 10 – найбільша)									
		Відхилення роботи без права публічного захисту									
1	Чітко та добре оформлена робота, адекватні обсяг та структура	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	Наявність в роботі та коректне застосування фахової соціологічної термінології	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
3	Методологічна частина роботи: повнота та коректність аналізу праць дослідників з дотичної тематики	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
4	Методична частина роботи: обґрунтування обрання та глибина опису методів дослідження	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
5	Ефективність використання схем, таблиць тощо для підтвердження аргументів чи додаткового структурування матеріалу	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
6	Новизна, оригінальність, творчий підхід в роботі	1	2	3	4	5					
7	Використання найновіших наукових публікацій та наукової літератури, написаної англійською мовою чи мовами країн ЄС	1	2	3	4	5					
8	Граматично, синтаксично та стилістично правильний текст	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
9	Якість висновків	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
10	Адекватне використання джерел та їх коректний опис у списку літератури (оформлення списку літератури)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	Робота написана без порушення кінцевих термінів виконання її структурних компонентів	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ:										

Коментар наукового керівника дипломної роботи:
